

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

SEKCE RUSISTIKY

Filozofická
fakulta

Překlad současné ruské prózy s komentářem

Vladimir Sorokin: Ráno odstřelovače, Růžová hlíza, Sergej Andrejevič

Translation of contemporary russian prose with commentary

Vladimir Sorokin: Snipers morning, Pink tuber, Sergey Andreyevich

Bakalářská práce

VYPRACOVAL: Lukáš Janík

VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Martina Pálušová, Ph.D.

2019

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité prameny.

V Olomouci, 18. 4. 2019

podpis

Děkuji Mgr. Martině Pálušové, Ph.D., za její ochotnou pomoc, přínosné rady a příjemnou spolupráci, kterou mi během psaní bakalářské práce poskytla.

podpis

Obsah

Úvod.....	5
1. Vladimír Sorokin	7
2. Komentář k překladu.....	10
2. 1. Překlad a překládání.....	10
2. 2. Překladatelský proces.....	11
2. 3. Překlad názvu povídek	12
2. 4. Překlad vlastních jmen	13
2. 5. Překladové transformace	15
2. 5. 1. Konkretizace	15
2. 5. 2. Syntaktická dekomprese.....	15
2. 5. 3. Záměny slovních tvarů.....	17
2. 5. 4. Slovosledné transformace	17
3. Překlad povídek	19
3. 1. Ráno odstřelovače	19
3. 2. Růžová hlíza	26
3. 3. Sergej Andrejevič	30
Závěr	40
Резюме	41
Seznam použité literatury.....	41
Odborná literatura	46
Jazykové příručky, slovníky	46
Internetové zdroje	47
Příloha – Originál překládaného textu.....	47
Утро снайпера	48
Розовый клубень	62
Сергей Андреевич.....	67

Úvod

Tématem dané bakalářské práce je překlad povídek *Ráno odstřelovače*, *Růžová hlíza* a *Sergej Andrejevič* ruský písničáka Vladimíra Sorokina. Dle dostupných zdrojů vznikne první překlad daných děl do českého jazyka. Cíl této práce představuje překlad samotných povídek tak, aby byly dodrženy překladatelské zásady, především správná interpretace originálu jak po stránce obsahové, tak po stránce formální. Aby ve výsledku vznikl text srozumitelný a pochopitelný pro českého čtenáře, ale neodchýlil se od ideje autora originálu.

Ráno odstřelovače žánrově řadíme do povídek. Jedná se o dílo kratšího rozsahu s jednou hlavní postavou, která neprojde žádným povahovým vývojem. Příběh se odehrává v krátkém časovém úseku a dějová linka není příliš rozvinutá. Povídka zachycuje jeden den ze života odstřelovače, kdy plní svůj úkol, a to zabít 30 lidí. V úzkém kontextu povídky není uvedeno, pro koho odstřelovač pracuje a kdo je zadavatelem úkolu. Čtenář si může širší okolnosti příběhu pouze domyslet. Hlavní postava v díle vystupuje bez hlubších emocí nehledě na to, jak brutální úkol je mu zadán.

Povídka *Růžová hlíza* vypráví příběh mladého manželského páru na pozadí politických změn, kdy končí vláda všemi oblíbeného vůdce a nastupuje nový, který přináší do společnosti nejistotu a strach ze změn. Čtenář si může do těchto rolí politiků dosadit některou z významných ruských politických osobností, ať už ze současnosti, tak z dob minulých. V díle totiž nejsou jmenováni konkrétní političtí činitelé a tak nelze ani s určitostí říci, v jakém časovém období se příběh odehrává. Povídka popisuje antiutopickou společnost, v jejímž čele stojí vůdčí osobnost, ke které celý národ vzhlíží a uznává jí.

Ve třetí povídce se dozvídáme o partě kamarádů, kteří se setkávali na kroužku astronomie, který vede učitel *Sergej Andrejevič*. Podle něj se také celá povídka jmenuje. Na konci posledního společného školního roku se všichni vydávají na rozlučkový výlet do přírody. U táborového ohně probírají své plány do budoucnosti, kam by chtěli jít do učení, čím by se chtěli stát. Jeden ze studentů využil společného výletu k tomu, aby svému učiteli vyjádřil vděk za vše, co pro ně udělal, že jim byl vzorem. V kulminaci

celého příběhu se učitel pro něj změní v hromádku výkalů (detailně popsanou), kterou je nejvěrnější student schopen s nadšením pozřít¹.

Práce bude strukturována do tří větších kapitol a několika menších podkapitol. V první kapitole představíme samotného autora, důležité milníky jeho spisovatelské kariéry, ocenění, která autor dostal za svou tvorbu, přiblížíme také literárně-historický kontext jeho tvorby.

Ve druhé kapitole se zaměříme na překlad obecněji. Vysvětlíme pojem překlad a nastíníme, jak postupuje překladatel během převodu textu do cílového jazyka, aby nově vzniklý text dosahoval kvality originálu. V následujících podkapitolách rozebereme konkrétní situace, na které jsme během procesu překladu narazili, a popíšeme, jak jsme se s nimi vypořádali.

Poslední kapitola bude stěžejní, jejím obsahem bude samotný překlad díla do českého jazyka. Hlavním cílem překladu bude přenést sdělení z jazyka originálu věrohodně se zachováním charakteristických rysů textu tak, aby na českého čtenáře měl obdobný estetický dopad jako na čtenáře ruského.

Součástí bakalářské práce je ruskojazyčné resumé, seznam použité literatury a v příloze originál díla.

¹ HRALA. M. 2007, s. 699-701

1. Vladimír Sorokin

Vladimír Sorokin se narodil 7. srpna 1955 v osadě Bykovo, která se nachází na periferii Moskevské oblasti. Studoval na Moskevském *Gubkinově institutu zpracování ropy a zemního plynu*² a také na *Moskevském institutu anorganické chemie*. Po dokončení vysokoškolských studií v oboru mechanického inženýrství pracoval Sorokin rok v časopise *Směna*, ale byl propuštěn, protože odmítl vstoupit do Komunistického svazu mládeže, zkráceně komsomolu. V časopise se zabýval knižní grafikou, malířstvím, konceptuálním uměním a také vytvořil ilustrace k 50 knihám. Díla, která vytvořil, byla vystavována na mnoha výstavách, účastnil se například literárního festivalu v Žilině³.

První literární pokusy Sorokina se objevují na začátku 70. let 20. století. V roce 1972 vyšly poprvé jeho básně v novinách *Naftařská tajemství (Za kadry něftjanikov)*. Literární vývoj Sorokina se odehrával v okolí spisovatelů a umělců moskevského undergroundu⁴ (řadil se k tzv. „druhé kultuře“) a proto jeho díla nemohla být vydávána⁵. Roku 1985 v pařížském deníku *A-Ja* vyšel výběr šesti povídek (byly psány nejspíše mezi lety 1978-1983 a měly být součástí knihy *První brigáda*). V tomto roce také ve francouzském nakladatelství *Sintaxis* vychází román *Fronta* (rusky *Očered'*), kvůli kterému byl Sorokin vyslýchán KGB⁶. Díla Vladimira Sorokina nemohla být v Sovětském svazu vydávána.

Vladimir Sorokin je označován za představitele postmodernismu, v jeho dílech se mísí různé literární styly. Během Sorokinovy činnosti v sovětském období vycházela jeho díla v samizdatu a měl velice blízko k moskevským konceptualistům⁷. První oficiální publikace vlastního textu se v SSSR dočkal až v roce 1989, kdy v Sovětském svazu začalo Gorbačovovo období „*perestrojky*“ a „*glasnosti*“, časopis *Pramen (Rodnik)* otiskl v listopadovém čísle několik Sorokinových povídek.

² Российский государственный университет нефти и газа имени И. М. Губкина

³ GLANC. T. 2009, s. 96

⁴ Underground je neoficiální až ilegální hnutí, vymaňující se z hlavních proudů literatury, umění, kultury, hudby.

⁵ KASACK. W. 2000, s. 480

⁶ Výbor státní bezpečnosti - organizace státní bezpečnosti v SSSR.

⁷ Konceptualismus je směr, ve kterém autor odstupuje od textu a práce s různými literárními žánry a styly jako s materiálem pop kultury.

Zanedlouho po této události se jeho povídky začaly objevovat i v mnoha ruských časopisech, například *Třetí modernizace* (*Treťja modernizacija*), *Mitův žurnál* (*Mitin žurnal*), *Místo tisku* (*Město pečati*), *Věstník nové literatury* (*Vestnik novoj literatury*).

V roce 1992 se Sorokin dostal do povědomí ruských čtenářů – v časopise *Iskusstvo kino* je otištěn jeho román *Fronta*, v moskevském nakladatelství *Russlit* vychází *Sborník povídek* (*Sbornik rasskazov*), který byl v užší nominaci na cenu „*Russkij buker*“⁸.

Témata Sorokinových děl čtenáři přijímali velice rozporuplně. Dokonce ruské konzervativní hnutí *Jdoucí pospolu* (*Iduščije vmestě*) uspořádalo řadu protestních akcí proti autorově činnosti a podalo na něj v roce 2002 žalobu za pornografická místa v jeho dílech *Třicátá Marinina láska* a *Goluboje salo*⁹. Soud v Sorokinových dílech pornografii nenašel.

Knihy Vladimira Sorokina byly přeloženy do 19 světových jazyků (do češtiny byly prozatím přeloženy díky Liboru Dvořákovi *Třicátá Marinina láska*, *Den opričnika*, *Vánice*, *Telurie* a díky Jakubu Šedivému román *Fronta*). Dále byly přeloženy jeho díla do angličtiny, němčiny, holandštiny, finštiny, polštiny, japonštiny a korejštiny. Sorokinovy knihy v dnešní době publikují přední světová nakladatelství, například, *Gallimard*, *Fischer*, *BV Berlín*, *DuMont*, *Verlag Der Autoren*, *Haffman*.

Vladimir Sorokin za svůj dosavadní život získal několik ocenění, například v roce 2001 získal dvě ruská prestižní ocenění za literaturu – cenu *Národní Booker* (*Narodnyj Buker*) a *Cenu Andreje Bělého* za významný přínos ruské literatuře. V roce 2005 dostal cenu *Liberty* (cena za kulturní přínos a rozvoj vztahů mezi Ruskem a USA). Dále také dostal cenu od německého ministra kultury a v roce 2010 se stal laureátem literární ceny *Novaja slovestnost'* za svůj román *Vánice*. Byl členem ruského PEN klubu¹⁰, do kterého vstoupil v roce 2013¹¹, ale v roce 2017 ho opustil. Říkal, že již nechce být členem, protože klub „shnil“¹².

⁸ Ruská literární cena vytvořená po vzoru britské Booker Prize.

⁹ GLANC. T. 2011, s. 97

¹⁰ PEN klub - je celosvětové sdružení spisovatelů

¹¹ Автобиография | Официальный сайт Владимира Сорокина. Новости | Официальный сайт Владимира Сорокина [online]. Copyright © 2000 [cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <https://www.srkn.ru/biography>

¹² Писатель Владимир Сорокин вышел из Русского ПЕН-центра: philologist. Блог Николая Подосокорского [online][cit. 14.04.2019]. Dostupné z: <https://philologist.livejournal.com/9006890.html>

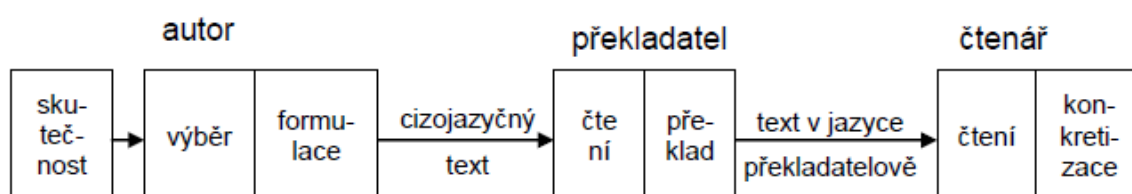
Pro Sorokinovu tvorbu je typickým rysem naprostá otevřenost v popisu všech stránek fyziologie člověka, přenesená do literárního díla. Je považován za jednoho z autorů, kteří provádějí důslednou uměleckou kritiku tzv. socialistického realismu¹³.

¹³ POSPÍŠIL I. a kol., 2001, s. 541

2. Komentář k překladu

2. 1. Překlad a překládání

Věda, zabývající se překladem je nazývána translatologie. Tato věda systematicky zkoumá proces překládání a překlad jako výsledek tohoto procesu. Doposud byl překlad definován již mnohými způsoby, obecně však můžeme říci, že překlad neboli transformace textu je komunikační akt, při kterém dochází k převodu informace z jazyka výchozího do jazyka cílového. Jiří Levý ve své knize *Umění překladu* uvádí, že překlad je sdělování. Překladatel dešifruje sdělení, které je obsaženo v původním autorově textu a přeformuluje ho do svého jazyka¹⁴. Tato situace je popsána na následujícím schématu.

*Levý schéma překládání*¹⁵

Překlad ve smyslu převodu informace z jednoho jazyka do jiného jazyka v sobě spojuje dva významy: prvním z nich je překlad jako proces překládání, činnost překladatele, která vede ke vzniku přeloženého textu. A druhým je překlad jako výsledek tohoto procesu, tzn. označení samotného přeloženého textu.

Jedněmi z mnoha definic mohou být tyto, vytvořené autory *Cvičebnice překládání pro rusisty I.*:

- Překlad je převedení, přetlumočení textu do jiného jazyka.
- Překlad je překódování informace z jednoho znakového systému do druhého.
- Překlad bývá také pojímán jako jinojazyčná forma existence sdělení obsaženého v originále.
- Překladem se nazývá proces přetvoření slovesného díla v jednom jazyce ve slovesné dílo v jiném jazyce, při zachování nezměněného obsahu, tzn. významu¹⁶.

¹⁴ LEVÝ, J. 1983, s. 42

¹⁵ LEVÝ, J. 1983, s. 42

¹⁶ VYSLOUŽILOVÁ, E. a kol. 2011, s. 7

Překladatel by měl podle D. Žváčka¹⁷ znát: 1. jazyk, ze kterého překládá, 2. jazyk, do kterého překládá, 3. věcný obsah překládaného textu.

2. 2. Překladatelský proces

Pojem překladatelský proces je dodnes v literatuře často zaměňován pojmy, jako například překladatelská metoda, technika nebo strategie překladu. Jedním z důležitých průkopníků české teorie překladu je bezesporu Jiří Levý, ten ve svém díle Umění překladu uvádí tři základní fáze překladatelského procesu¹⁸:

- a) Pochopení předlohy - v této fázi by měl překladatel pochopit text jako takový, porozumět mu a seznámit se s jazykem, reáliemi, estetickými hodnotami a uměleckými celky.
- b) Interpretace předlohy - tato fáze vychází z předpokladu, že překladatel je dokonale seznámen s textem a jazykem originálu a bude se rozhodovat mezi několika možnostmi překladu. Důležitým bodem je také podle Levého překladatelova objektivita, protože běžný čtenář si promítá do díla vlastní zkušenost, což může vést k subjektivnímu chápání textu. J. Levý také říká, že dokonalý překlad je nemožný, proto by se měl překladatel snažit o co nejvěrnější přiblížení se dokonalému překladu.
- c) Přestylizování předlohy - „Od původního umělce žádáme umělecky hodnotnou stylizaci skutečnosti - od překladatele žádáme umělecky hodnotné přestylizování předlohy¹⁹“. Dle J. Levého by měl překladatel být především dobrým stylistou.

Na práci J. Levého navazuje současný slovenský lingvista Jan Vilikovský, který rozděluje překladatelskou práci zase takto²⁰:

- a) Etapa interpretace - v této fázi je překladatelem analyzován jazyk textu a hledá základní myšlenka a podstata díla.
- b) Překladatelská koncepce - v této fázi se setkává jazyk originálu s jazykem překladu. Důležitým bodem pro překlad je nalezení jazykového klíče.

¹⁷ ŽVÁČEK. D. 1995, s. 8

¹⁸ LEVÝ. J. 1983, s. 51

¹⁹ LEVÝ. J. 1983, s. 67

²⁰ VILIKOVSKÝ. J. 1984, s. 96

- c) Reprodukční fáze - během poslední fáze dochází k samotnému vytvoření nového textu.

2. 3. Překlad názvu povídek

Název díla je jedním z důležitých atributů, ať už se jedná o divadelní hru, povídku, film nebo nějaké jiné umělecké dílo. Název bývá zpravidla první věc, se kterou přijde čtenář do kontaktu a také se na základě jeho atraktivity pro něj rozhoduje. Dojmy a asociace navozené prvním kontaktem s názvem by měly čtenáře navnadit ke zbytku obsahu, protože název dílo reprezentuje, snaží se ho prodat příjemci.

Jiří Levý ve své knize Umění překladu rozlišuje dva typy knižních titulků: popisný (čistě sdělovací), který se vyznačuje tím, že jmenuje hlavní postavu a často i literární druh. Druhý typ je symbolizující (zkratkový), který udává téma, problematiku nebo atmosféru díla zkratkou, typizujícím symbolem, který není popisem, ale obraznou transpozicí tématu²¹. Podle Zlaty Kufnerové je zase překlad literárního titulu ovlivněn historickými zvyklostmi, avšak současná teorie uměleckého překladu se snaží zachovávat a dodržovat zásady funkční ekvivalence²².

První povídka se jmenuje v originále *Умро снајпера*, v našem překladu *Ráno odstřelovače*. Zvolením slova odstřelovač jsme se vyvarovali převzatým slovům snajper, snajpr, sniper z anglického jazyka. Všechna slova jsou spisovná i podle Pravidel českého jazyka. Při zvolení ekvivalentu odstřelovač jsme se ale setkali s problémem, že v českém jazyce jsou dvě velmi podobné slova *odstřelovač* a *ostřelovač*. Slova jsou si sice podobná, ale každé znamená něco jiného. Slovník spisovného jazyka českého uvádí pojem *odstřelovač*²³ jako vojenský termín, tj. střelec (z pušky) určený k odstřelování významných nepřátelských cílů. V tabulce níže se nachází přesná definice obou slov²⁴.

²¹ LEVÝ, J. 1983, s. 153-154

²² KUFNEROVÁ, Z. 1994, s. 149

²³ [online] Dostupné z:

<https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=odst%C5%99elova%C4%8D&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> [cit. 9. 4. 2018]

²⁴ [online] Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/cesky/jakspravne/_zprava/proc-ostrelovaci-prevazuji-nad-odstrelovaci--1380138 [cit. 10. 4. 2018]

Odstřelovač	Ostřelovač
Ten, který své cíle střelbou likviduje, zpravidla jedním, přesně zacíleným výstřelem. Odstřelovač zabíjí člověka, odstraňuje dům nebo skálu	Ten, který někoho nebo něco ostřeluje: střílí z dálky, ohrožuje cíl palbou; zásah sice nelze vyloučit, ale nemusí se ani předpokládat.

Druhá povídka nese v originále název *Розовый клубень*, v českém překladu byla zvolena varianta *Růžová hlíza*. Zde došlo k doslovnému překladu. Protože v českém jazyce pro daný výraz nelze užít jiného slova, byl zvolen výraz doslovně přeložený.

Třetí povídka se v originále nazývá *Сергей Андреевич*, v české verzi byl opět zvolen překlad doslovný. Vznikl název díla *Sergej Andrejevič*. Více informací k překladu jmen bude uvedeno v následující části, která se bude zabývat překladem vlastním jmen.

2. 4. Překlad vlastních jmen

Studiem vlastních jmen (proprii) se zabývá věda, která se jmenuje onomastika. Překládat vlastní jména lze několika způsoby. Může se jednat o transkripci, transliteraci, nebo transplantaci. Nabízí se tedy možnosti, zdali je lepším řešením vlastní jméno přepisovat (transkribovat) nebo se snažit o jinou formu překladu.²⁵

V první povídce *Ráno odstřelovače* vystupují postavy se jmény jen ve vedlejších rolích. U těchto jmen byla použita transkripce, kdy jména byla doslova přepsána do českého jazyka. Dále je v povídce zmíněn název pasáže, na které se nachází dům, v němž odstřelovač provádí čistku. A názvy tří ruských značek automobilů. Zde byla použita také metoda transkripce, podložená nalezením vhodných českých ekvivalentů.

Saša zdrobnělina Sašenka	Саша, Сашенька
Rajkin	Райкин
Malenkovská pasáž	Маленковский проезд
Zápороžec ²⁶	Запорожец
Moskvič ²⁷	Москвич
Volha ²⁸	Волга

²⁵ VLACHOV, FLORIN. 1980, s. 207-208

²⁶ Zápороžec – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1poro%C5%BEEc>

²⁷ Moskvič – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Moskvi%C4%8D>

²⁸ Volha (automobil) – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Volha_\(automobil\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Volha_(automobil))

V druhé povídce *Růžová hlíza* máme propria dvě. Nikolaj a zdrobnělá verze Kolja by v českém jazyce odpovídala českému Mikuláš, ale z důvodu zachování ruského rázu povídky byla použita opět transkripce. V případě jména *Anna* jsme použili opět doslovný přepis, protože jméno je v české variantě totožné.

Nikolaj s ekvivalentem Kolja	Николай, Коля
Anna	Анна

V povídce *Sergej Andrejevič* bylo jmen o poznání více, než v předchozích dvou. Vybrali jsme některá z nich a ty uvádíme v tabulce.

Sergej Andrejevič	Сергей Андреевич
Miša Sokolov	Мишка Соколов
Lena Lebeděvová	Лена Лебедева
Saša Dimitrij Savčenko	Леша Дима Савченко
Vít'a (Viktor) Jelisejev	Витя Елисеев
Oleg Zajcev	Олег Зайцев
Děrsu Uzala	Дерсу Узала
Mamin-Sibirjak	Мамин-Сибиряк

Pro překlad jména učitele Sergeje byla využita transkripce, tedy doslovný přepis z ruského jazyka. U jména žáka Sokolova byl také použit doslovný překlad. U jediné ženské postavy Leny byla zvolena transliterace. Jméno Lena je zkráceným tvarem jména Елена. Překlad jejího příjmení byl vytvořen přechýlením ruské formy Лебедева přidáním přípony -ová. Jméno Saša bylo přeloženo na základě znalosti ruského jména Алексей a jeho krátké formy Леша. V povídce se objevuje i druhé jméno Savčenko a to Dimitrij, to bylo vytvořeno také na základě zkrácené formy Дима, která je variantou jména Дмитрий. Jméno Jelisejeva bylo vytvořeno zase doslovným přepisem. Stejným postupem bylo přeloženo i jméno poslední postavy povídky Olega Zajceva. Děrsu Uzala bylo vytvořeno transliterací. Mamin-Sibirjak je jméno ruského spisovatele, tudíž jsme volili přepis na základě originálu.

2. 5. Překladové transformace

Činnost každého překladatele by měla provázet snaha o dosažení maximální míry ekvivalence a adekvátnosti překladu a to i v případech, kdy se formální a sémantický systém jazyků rozcházejí. Překladovou transformací nazýváme překladatelskou operaci, při které se překládaná jednotka výchozího jazyka změní ve formálně jinou jednotku v cílovém jazyce, při zachování obecného invariantu obsahu²⁹.

K překladovým transformacím může docházet na několika úrovních - na úrovni lexikální a gramatické nebo na lexikálně-gramatické. Překladové transformace se také mohou týkat slov, větných celků nebo slovních spojení. Níže přivedeme příklady vybraných transformací.

2. 5. 1. Konkretizace

Jedná se o proces, kdy je zaměněno slovo nebo slovní spojení se širším, obecnějším významem ve výchozím jazyce za slovo nebo slovní spojení s užším, konkrétnějším významem v cílovém jazyce. V našem případě se jednalo o toto slovní spojení v povídce *Ráno odstřelovače*:

Напялив красный свитер, тяжелые ватные штаны и ушанку, он натянул белый маскхалат, одел за плечи парусиновый рюкзак, подхватил такой же чехол с карабином и открыл дверь.

Oblékl si červený svetr, těžké prošívané kalhoty a ušanku, nakonec si natáhl hejkala. Na záda si vzal plátěný batoh, popadl pušku v pouzdře a otevřel dveře.

Na příkladu je zřejmé, že ve výchozím jazyce je slovo s širším významem a znamená maskovací oděv. Pro adekvátní pochopení českého čtenáře byl v cílovém jazyce zvolen ekvivalent hejkal, který čtenáři konkrétněji specifikuje, jaký typ maskovacího oděvu má odstřelovač na sobě.

2. 5. 2. Syntaktická dekomprese

Při této transformaci dochází k záměně celku více rozvolněným celkem. Dekompresi používáme při překladu přechodníků a příčestí z ruského jazyka do českého. Vybrali jsme větu z povídky *Růžová hlíza*.

²⁹ VYSLOUŽILOVÁ, E. a kol. 2011, s. 9

*В четверг Анна узнала, что беременна, и, **придя** вечером с работы, не стала готовить ужин, а села за крохотный кухонный столик, положила свои худые руки на новую клеёнку и оцепенело уставилась на них.*

*Ve čtvrtek se Anna dozvěděla, že je těhotná, **a když se vrátila z práce**, nezačala vařit večeři, posadila se na malý kuchyňský stůl, položila své hubené ruce na nový ubrus a tupě na ně zírala.*

Ve vybrané větě se nachází přechodníková konstrukce a při použití syntaktické dekomprese jsme přeložili použitím hlavní věty. Použití přechodníku jsme v českém překladu vyloučili, z toho důvodu, že pro českého čitatele mají přechodníky archaický ráz.

***Проходя** мимо собачников, он поздоровался с одним из них. Тот ответил доброжелательным кивком.*

***Кdyž míjel tyto dva lidi**, jednoho z nich pozdravil, odpovědí mu bylo přátelské pokynutí hlavou.*

V této větě z povídky *Ráno ostřelovače* jsme přechodníkovou konstrukci přeložili vedlejší větou. Použití přechodníku zde bylo opět vyloučeno, ze stejného důvodu jako u předchozího příkladu.

*Сергей Андреевич неторопливо шел впереди, **насвистывая** что-то тихое и мелодичное.*

Sergej Andrejevič pomalu kráčel kupředu a pískal si tichou melodii.

Tuto větu z povídky *Sergej Andrejevič* jsme přeložili hlavní větou. Přechodník *пíскаjíce* jsme zvažovali, avšak po konzultaci byl zvolen překlad hlavní větou.

V rusko-české překladové praxi jsou syntaktické kondenzace velmi důležité. Jedná se o zhuštění ve formální rovině, v rovině výrazu. Zejména se jedná o překládání ruských přechodníkových a participiálních konstrukcí do češtiny. V knize *Cvičebnice překladu pro rusisty I.* autoři doporučují čtyři základní překladové principy:

Выступая в средствах СМИ, премьер-министр России В. Путин заявил, что в течение нескольких лет Россия станет 5-ой экономикой мира.

1. Překlad přechodníku předložkovou substantivní konstrukcí:

Ve svých vystoupeních ve sdělovacích prostředcích prohlásil premiér Putin, že se Rusko během několika let stane pátou světovou ekonomikou.

2. Překlad přechodníku hlavní větou:

Premiér V. Putin vystoupil ve sdělovacích prostředcích a prohlásil, že se Rusko během několika let stane pátou světovou ekonomikou.

3. Překlad přechodníku vedlejší větou:

Když premiér Putin vystoupil ve sdělovacích prostředcích, prohlásil, že se Rusko během několika let stane pátou světovou ekonomikou.

4. Překlad přechodníku přechodníkem:

Premiér V. Putin, vystoupiv ve sdělovacích prostředcích, prohlásil, že se Rusko během několika let stane pátou světovou ekonomikou³⁰.

2. 5. 3. Záměny slovních tvarů

Mezi tyto transformace patří záměny gramatických kategorií čísla, pádu, slovesného času, vidu, atd. V následující tabulce uvedeme příklady z překladů. Vybrali jsme několik příkladů, samozřejmě jich v textu najdeme mnohem více.

pes (mužský rod)	собака (ženský rod)
jet tramvají (bez předložky, 7. pád)	ехать на трамвае (s předložkou на, 6. p)
byt (mužský rod)	квартира (ženský rod)
večeře (ženský rod)	ужин (mužský rod)
sporák (mužský rod)	плита (ženský rod)
sklenice (ženský rod)	стакан (mužský rod)
třída (ženský rod)	класс (mužský rod)
Měsíc (mužský rod)	луна (ženský rod)

2. 5. 4. Slovosledné transformace

Jedná se o záměnu pořádku slov ve větě. Typický pro rusko-český překlad je interpoziční slovosled (obmykání). Opět budou uvedeny příklady, ve kterých bude zřejmé, že obmykání se vyskytuje v rámci shodného, anebo neshodného přívlastku.

Сергей Андреевич посмотрел на корчащиеся в голубоватом пламени хвосты, потом перевел взгляд на лица замороженных костром ребят:

³⁰ VYSLOUŽILOVÁ. E. a kol. 2011, s. 10

*Sergej Andrejevič se podíval **na jehličí svíjející se v modravém plameni**, a pak se otočil k ohněm fascinovaným tvářím dětí a zeptal se:*

V tomto souvětí můžeme pozorovat obmykání v ruském textu a do českého textu bylo přeloženo přívlaskem shodným.

*Мужчина бросился переворачивать **подпльвишего кровью парня**, женщина боязливо подошла, прижала руки ко рту, закачала головой.*

*Муж спěchal k chlapci **v kaluži krve**, převrátil ho, žena se k němu nesměle přiblížila, přitiskla si ruce k ústům a zavrtěla hlavou.*

V druhém souvětí je zjevné, že v ruském textu se jedná o přívlastek shodný, do českého originálu bylo přeloženo přívlaskem neshodným.

3. Překlad povídek

3. 1. Ráno odstřelovače

Odbila osmá hodina ranní, odstřelovač pil v kuchyni čaj a venku začalo hustě sněžit. Huňaté vločky velice rychle vyplnily šedivou krajinu za oknem a pokryly parapet. Odstřelovač dopil čaj, vypláchl si hrnek, otevřel okno a vyhlédl ven. Střechy domů a stromy už byly zasněžené, ale mokrá cesta ještě prostupovala skrze sních.

Odstřelovač si odplivl, zabouchl okno a začal se balit. Oblékl si červený svetr, těžké prošívané kalhoty a ušanku, nakonec si natáhl hejkala. Na záda si vzal plátěný batoh, popadl pušku v pouzdře a otevřel dveře.

Venku bylo sychravo.

Sních padal, u kontejnerů venčili dva lidé své psy, poblíž obchodu vykládali nákladřák.

Odstřelovač si pověsil pouzdro s puškou na batoh, natáhl si bílé rukavice a vyšel na cestu. Když míjel lidi u kontejneru, jednoho z nich pozdravil. Odpovědí mu bylo přátelské pokynutí hlavy.

Nehledě na to, že byla neděle, tramvaj jela přeplněná.

Odstřelovač se s obtížemi prodral ke kase, vhodil tři kopějky a odtrhl si lístek. Jak se prodíral do vozu, praštil cizího muže batohem.

„Kdyby ses aspoň v tramvaji sehnul...“ našťvaně řekl muž, zatímco si upravoval čepici.

Odstřelovač v tichosti prošel dál a posadil se na volné místo.

Po šesti zastávkách, u supermarketu skoro všichni vystoupili. Odstřelovač se usmál, porozhlédl se po poloprázdné tramvaji a sedl si na pohodlnější místo.

Za další tři zastávky vystoupil i on.

„Třetí Malenkovská pasáž, osmý barák“... zamumlal a podíval se na kousek papíru.

„Někde tady to bude...“

Odstřelovač si upravil pouzdro a prošel se po cestě. Všude okolo byly paneláky.

„Hledáte osmý barák?“, zeptala se stařena, která se zvedla z lavičky. „Tohle je on!“

Pokývala bradou na skupinku nedalekých domů.

Odstřelovač zamžoural na stařenu a zeptal se jí: „Který z nich?“

„Támhle ten nalevo je osmý.“

„Děkuji.“

„Není za co.“

Odstřelovač přeskočil příkop a zamířil k domům.

Byt domovníka našel hned. Zazvonil a z bytu vyšel malý, plešatý chlap v tričku, pokýval hlavou a zeptal se: „Jdete za mnou? Pojd'te dále.“

Odstřelovač odpověděl: „Ne děkuji, jsem tady kvůli kontrole podkroví, tady máte můj průkaz,“ řekl a vytáhl ho z kapsy hejkala.

„Dobře, pojd'te tudy,“ usmál se domovník. „Nestůjte na prahu a pojd'te.“

Odstřelovač neochotně vešel a natáhl před sebe průkaz.

Domovník ho rychle přeletěl očima a řekl: „Chápu, počkejte chvíli.“

Zaběhl do bytu a zanedlouho přinesl svazek klíčů. „Když budete nahoře otvírat víko, stačí ho trochu nadzvednout a ono se otevře,“ řekl domovník, když sundával potřebný klíč ze svazku. „A buďte nahoře opatrný, je tam spousta rozbitého skla.“

Odstřelovač kývnul na znamení díky a strčil si klíč do rukavice.

Dveře na půdu dlouho dobu odolávaly, třásl jimi, otáčel klíčem a otevřel je až při pořádném zatlačení kolenem.

Na půdě byla tma a vlhko. Páchlo to tam cementem a kočkami.

Odstřelovač si odplivl, zamkl dveře a ostražitě se přibližoval k oknu. Pod nohama praskala uhelná struska a rachotilo sklo. Otevřel okno, sundal si batoh a postavil si ho k nohám. Potom vytáhl z pouzdra pušku a opatrně ji položil na střechu.

Z břidlicových tašek pokrytých sněhem vyletěl holub, zamával křídly a zmizel. Odstřelovač rozvázal batoh, vytáhl z něj účetní knihu a plátěný pytlík s náboji. Pytlík si položil vedle pušky a knihu otevřel na požadované stránce.

„Třetí Malenkovská pasáž, osmý barák...osm, devět, devět A, aha ... třicet.“

Vytáhl z batohu tužku, založil jí stránku, vzal knihu a vylezl na střechu.

Pořád sněžilo, už ale jen slabě. Při každém kroku sníh křupal pod nohama. Odstřelovač si pušku přitáhl řemenem k levé ruce společně s knihou a pytlíkem a opatrně slezl dolů, až na okraj střechy. U žlabu okapu byla nízká železná ohrádka s rezavým drátěným zábradlím.

Odstřelovač si lehl na okap souběžně s ohrádkou, vzal si z pytlíku olejovou voničku zásobník a strčil ho do pušky. Potom vytáhl hadřík schovaný pod řemínkem hodinek a pečlivě si očistil čočku puškohledu.

„Osm, devět, devět A...“ Podíval se na dvůr, který se před ním rozkládal. Dvůr byl obehnaný domy číslo 8, 9, 9A, odstřelovač našpulil rty a pomalu vydechl.

Dvůr byl obrovský. Uprostřed bylo kluziště oplocené dřevěnými mantinely, hned vedle trčelo opuštěné dětské hřiště a opodál se táhla řada garáží. Odstřelovač vytáhl knihu a otevřel ji.

Třetí Malenkovská pasáž, dům číslo osm, devět, devět A – stálo nahoře v knize, a úplně dole se nacházela tabulka s políčky, do kterých si zapisoval své oběti.

Odstřelovač odjistil pojistku, vytáhl závěr, přiložil pažbu k rameni, sklopil hlaveň s tlumičem dolů. Na dvoře byli lidé na kluzišti, na hřišti, nedaleko vchodů a garáží. Přejel optikou přes garáže, jedna je otevřená, někde uvnitř ní leží člověk pod Záporožcem. Odstřelovač se zahleděl na ty tři, před zaměřovačem mu prošla žena, zamířil na ni. Žena byla při těle, v zelených šatech a v rukou držela bandasku a síťovku s nákupem. Odstřelovač v zaměřovači uviděl její hnědý šátek, zadržel dech a zmáčkl spoušť.

Prostorem se rozneslo známé, hluché „BUM“. Puška kopnula do ramene. Žena se otočila, plné ruce jí vystřelily vzhůru, nohy se podlomily a spadla na znak. Prázdňá bandaska spadla na cestu a k odstřelovači se donesl zvuk zařinčení. Tři muži přiběhli k ženě. Odstřelovač počkal, než se nad ní skloní a jednoho z nich střelil do zad. Chlapi zasaženého chytili a odvěkli ke garáži, avšak marně, po pár krocích se jeden skácel k zemi a druhý se chytil za břicho a začal se svíjet v bolestech.

Ten muž, jehož nohy trčely zpod Záporožce, vylezl ven, utřel si ruce do zástěry a běžel k těm třem. Byl vysoký a zrzavý, odstřelovač mu zamířil na hlavu a vystřelil. Zrzek spadl, jako kdyby ho trefilo neviditelné kladivo, ale najednou vyskočil, přiložil si ruce na hrud', uběhl několik metrů, narazil do lavičky a přeletěl přes ni – hlavou do závěje.

Odstřelovač vyměnil zásobník, setřel kapky vody z roztátého sněhu z hlavně. Sehnul se nad knížku a do pěti čtverečků udělal elegantní křížky. Mezi tím skoro přestalo sněžit, vločky už jen tu a tam dopadly na otevřenou knihu, anebo mizely za okrajem střechy.

Ze vchodu protějšího domu vyšli muž a žena, odstřelovač si je prohlédl skrz zaměřovač. Muž měl na sobě koženou bundu a ušanku. Držel ženu za ruku a něco jí říkal, usmíval se na ni a něco gestikuloval volnou rukou. Žena ho se zájmem poslouchala a schovávala úsměv do kožešinového límce. Odstřelovač zamířil na ušanku muže a zmáčkl spoušť. „BUM“. Muž se zapotácel a spadl čelem na zem. Žena zůstala zaraženě stát, upustila kabelku, a její křik se s opožděním donesl k odstřelovačovi. Zaměřovače měla na zádech, „BUM“. Svalila se na cestu a spadla na bok.

Z blízké lavičky se zvedly dvě babky, nechápavě se podívaly na mrtvé. Zaměřovač se zastavil na šedém šátku jedné z nich. „BUM“ Rozhodila rukama a spadla na záda. Druhá zařvala a nemotorně se rozběhla k baráku. „BUM“ Zaklopýtla a její krátké nohy se podlomily a ona spadla.

Na dvůr vjel černý Moskvič. Popojel ke garážím, zastavil blízko mrtvých. Otevřely se dveře a z Moskviče vystoupil tlustý chlap v šedém svetru, přeběhl k mrtvým a uviděl kaluž krve, přiložil si dlaně ke zbledlé tváři. „BUM“

Tlustoch otevřel pusou, hlava se mu převrátila a z nevelké dírky na hrudi mu vytryskla krvavá fontánka. Tlustoch se pomalu převrátil na záda a ruce mu vystřelily k bradě. Na moment ztuhl a svalil se na záda. Jeho nohy se zatřáslly, vykulené oči se obrátily k nebi.

Odstřelovač vyměnil zásobník a zapsal pět nových křížků. Někde dole zaslechl slabé klepání, určitě někde na vrchním patře otevřeli okénko. Najednou bylo slyšet rádio. Soudě podle falešného a častého smíchu, v místnosti poslouchali vysílání Rajkina.

Odstřelovač ucítil závan čerstvého sněhu a odplivl si. K mrtvému muži a ženě se rozběhli dva lidé, dědek v tričku a širokých pyžamových kalhotách a žena v rozepnutém županu. Dědek běžel první, otočil se k ženě, vzal její mrtvé tělo, zatřásl jim: „Sašo, Sašenko, Sašo!“

Odstřelovač zaslechl jeho nakřáplý hlas. Stará žena přiběhla, odstrčila dědka a v hysterickém záchvatu přejela rukou po kožichu mrtvé ženy. Dědek spadl na kolena a schoval si hlavu do dlaní. „BUM“ Hlava staříka sebou škulba, na zátylku se mu

začervenala tmavě červená skvrnka. Zavrával a spadl na bok. „BUM“ Jeho společnice se chytila za tvář, skrze její vrásčité ruce brzo začala prostupovat krev. Spadla čelem na hrud' mrtvé ženy.

Odstřelovač se rozhlédl mířidlem po oknech. V jednom z nich mladá dívka odhrnula záclonu a nevěřicně se podívala dolů. „BUM“ Další žena v jiném okně rychle otevřela okno, vyklonila se ven, přiložila si dlaně k namalovaným rtům a cosi zakřičela. „BUM“

Z okna odletěly třísky, výkřik ztuhl ženě na rtech. Plazila se vpřed, jakoby chtěla utéct, zorničky se jí rozšířily. Hlava jí spadla do dlaní, zvedla se a znovu spadla. Z pusy jí tryskala krev. Zezadu, někde z hloubi pokoje k ženě přiběhl vysoký muž a s křikem ji chytil za záda. „BUM“ Muž zmizel.

Rajkin řekl dlouhou větu a začal se písklavě smát. Potom se diváků na něco zeptal, v sále to zašumělo. Rajkin se zeptal znovu, ale více zřetelně a hlasitěji. V sále to zašumělo ještě víc než předtím. Odmlčel se, nechal lidi napjatě čekat a po dlouhé pauze klidně a s úplnou vážností promluvil. V sále to zadunělo. Odstřelovač zapsal další křížky, znova nabil pušku a odjistil spoušť.

Zabitou babku zvedli tři muži a nesli ji ke vchodu. Čtyři další vzali druhou ženu. Odstřelovač si z těch čtyř vybral vysokého, ramenatého chlápka v krátkém kožichu a poslal mu jeden náboj mezi lopatky. Chlápek si sedl do sněhu, na vteřinu ohromeně vystřelil ruce k nebi, potom vyskočil a běžel pryč. Za několik kroků se jeho nohy podlomily a on spadl. Zbylí tři se ve spěchu rozběhli každý na jinou stranu.

Rajkin mluvil rychleji a rychleji, dunící sál s ním nedokázal držet krok. Odstřelovač si vybral jednoho chlápka a zmáčkl spoušť. Kulka prošla kolem jeho hlavy a trefila druhého do nohy. „Blbec,“ zahřměl odstřelovač a zasadil mu smrtelnou ránu. Rajkin se znovu zasmál, hýknul a vykřikl poslední slovo. Následující ovace se nesla za zvuku písničky „Dobré ráno“. Veselý hlas hlasatelky se loučil s posluchači.

Stařenku už přenesli do vchodu, žena v modrých šatech držela dveře a tři muži potácivě nesli zabitou. „BUM“ Zadní muž pomalu upadl dozadu. „BUM“ Další spadl na stařenku. Žena se schovala do vchodu, po chvíli se podívala ven a popadla rukou umírajícího. „BUM“ Trhla sebou a spadla na muže. Odstřelovač zapsal další křížky. Zůstávalo zaplnit

pět čtverečků. Nahmatal v pytlíku pásek nábojů, vytáhl ho, ale náboje mu vyklouzly z ruky, narazily o okap a zmizely někde za krajem střechy.

Odstřelovač vyskočil, překulil se přes zábradlí. „Ještě nestačí...“ Náboje ležely nedaleko lavičky, vypadaly jen jako malá, černá tečka. Odstřelovač na ni zamířil, přesně to byly ony. Znova si lehl nedaleko zábradlí, nabil nový zásobník s náboji a podíval se dolů. Na dvoře nikdo nebyl. Dvacítka těl tmavla ve sněhu. Nedaleko garáží běhal strakatý pes, zavětril, začal zuřivě štěkat, ale bál se přiblížit k mrtvolám. Odstřelovač začal zkoumat okna. Téměř všechna byla zakryta pevnými závěsy. Mířidla pušky se po nich pomalu plazila. V jednom okně se závěsy pohnuly. Odstřelovač zamířil. Závěs se mírně pohnul, v tmavém otvoru se objevila stará tvář s brýlemi. Tvář se objevila v mířidlech pušky. „BUM“ Závěs se pohnul, tvář zmizela. Okulár se opět začal plazit po oknech. Dole byl slyšet hluk. Zpoza rohu vedlejšího domu na dvůr vjela šedá Volha. U mrtvého chlapce se zastavila, dveře se otevřely a z nich vystoupili dva lidé – muž v červené sportovní bundě a žena v kabátě.

Muž spěchal k chlapci v kaluži krve, převrátil ho, žena se k němu nesměle přiblížila, přitiskla si ruce k ústům a zavrtěla hlavou. „BUM“ Slabě vykřikla a padla na zem. „BUM“ Muž se zkroutil vedle ní. Odstřelovač si nabral sníh a strčil si ho do pusy. Muž si přitáhl nohy k břichu a otočil se na záda. Odněkud shora bylo slyšet mávání křídel. Šedý holub si sedl na zábradlí nedaleko odstřelovače a zamžoural na něj hloupým okem. Odstřelovač po něm hodil kouli sněhu a holub odletěl. Dole bouchly dveře a za krátký čas se na cestě zjevila osoba. Odstřelovač si ji prohlédl skrze mířidla. Po chodníku se procházel domovník. Přiblížil se ke třem tělům, zastavil se, povzdechl si a podíval se do oken. Muž ve sportovní bundě stále ležel na zádech, dveře Volhy byly pootevřené, motor ještě běžel. Domovník se sklonil nad tělem, pak se narovnal a zakroutil hlavou. Odstřelovač se na něj podíval přes mířidla, pohládl si se spouští, ale vzpomněl si na klíče a nevystřelil.

Domovník přešel dál a na konci domu se srazil s malým staříkem se síťovkou v ruce, který vyskočil zpoza rohu. Stařík domovníkovi radostně stiskl ruku, ale domovník mu něco s vážností sděloval a kývl hlavou směrem na dvůr. Stařík vykulil oči. Domovník zase něco řekl. Stařík s údivem poslouchal, ale sem tam se podíval přes rameno na dvůr. V mířidlech odstřelovač našel hlavu staříka a zmáčkl spoušť. „BUM“ Ošuntělá ušanka sletěla z hlavy staříka, muž se strachy příkrčil, ale pak ušanku rychle popadl a dal se

na útěk. „BUM“ Kulka proletěla nad jeho ramenem. Stařík zmizel za rohem. Za ním se klopýtavým krokem a s rozhlížením se okolo sebe schoval i domovník. Odstřelovač si odplivl a znovu nabíl pušku.

Dvůr byl pořád prázdný. Pes očuchával nohy mrtvého kluka. Dole byly slyšet zprávy a také se ozývalo, jak nějaká holka něco se smíchem vypráví svému otci. Na dvůr vešli kluk a dívka. Odstřelovač na ně zamířil. Šli na kluziště, nohy jim podkluzovaly, dívka byla zavěšená v chlapcově rameni. Něco jí říkal, smála se, potřásla copánky lezoucími z baretu. Prošli topolovou alejí, přelezli přes mantinel a začali bruslit, chlapec zkušeně, dívka nesměle. Odstřelovač si vybral chlapce, zaměřil, „BUM“. Chlapec spadl na zadek a nohy se mu zkroutily pod tělo. Z pusy mu vytryskla krev. Zakymácel se a spadl na bok. Dívka za ním okamžitě přijela. „BUM“ Mávla rukama a spadla na led, baret jí sletěl z hlavy.

Odstřelovač zapsal poslední dva křížky, napsal číslo, podepsal se a zavřel knihu. Potom vyprázdnil pušku, posbíral prázdné nábojnice a nasypal je do pytlíku. Dole byla slyšet nějaká hudba.

Odstřelovač vlezl do okna, uklidil pytlík a knihu do batohu, schoval pušku do obalu. Vymočil se na malou hromádku skelné vaty a přešel ke dveřím. Domovník doma nebyl a tak vrátil klíče jeho ženě.

Na dvoře se srazil se dvěma lidmi, kteří stáli nad mrtvým párem. Dveře Volhy byly ještě pořád otevřené, motor stále běžel, rádio potichu hrálo.

Bledý vysoký muž zamumlal: „To je děs...“ a důvěřivě se podíval do očí odstřelovači, který procházel okolo. „Co to sakra je? Co? Kde je ta naše slavná policie? Zase dělá mrtvého brouka?“

Odstřelovač soucitně pokýval hlavou, zaváhal a nakonec odešel. Došel k třetí lavičce, rychle se sehnul, vzal zásobník a strčil si ho do kapsy. Za rohovým domem byl obchod, hned u vchodu se prodávaly párky. Odstřelovač si stoupl do řady a všiml si, že stojí za tím samým staříkem, kterého minul. Za půl hodiny přišla řada na staříka, narval si síťovku párky, dal prodavačce tři rubly a šest kopějek v drobných. Prodavačka hodila drobné do otlučeného hrnce a otočila se k odstřelovačovi: „Kolik chcete?“

„Kilo,“ zamumlal odstřelovač a nastavil předem nachystaný batoh.

3. 2. Růžová hlíza

Ve čtvrtek se Anna dozvěděla, že je těhotná. Když se vrátila z práce, nezačala vařit večeři, posadila se na malý kuchyňský stůl, položila své hubené ruce na nový ubrus a tupě si na ně zírala. Nikolaj se vrátil jako obvykle – v devět.

Anna slyšela, jak se převléká v úzké, nábytkem zaskládané chodbě. Po chvíli se k němu přiblížila a objala ho. Pověsila se mu kolem krku, který byl celý mastný od nafty, Anna ztuhla.

„Koljo, už nemůžu. Musíme to udělat.“

Nikolaj si povzdechl a jemně se dotkl rty jejích jemných světlých vlasů: „Všechno zvládneme. Neboj se.“

Její ruce se jako dva bledí hadi plazily po kostnatých manželových ramenech: „Proč mě utěšuješ? Četl jsi včerejší *Pravdu*?“

„Ano, samozřejmě, že četl,“ odvětil.

Anna se na něj obořila: „Na co ještě čekáš? Až přijdou sem k nám? Nebo nás obviní z toho, že jdeme proti proudu?“

„Ne, jen přemýšlím,“ odvětil Kolja klidným hlasem.

Anna se k němu otočila zády a řekla: „Přemýšlíš? On je pořád na parapetu.“ A všichni ho vidí.“

Kolja odvětil: „Neboj se. Dnes to uděláme, přesně podle požadavků.“

Soumrak město slil do nesouměrné, barvami hrající roviny, ze které prokukoval proužek večerní oblohy. Obloha nad městem rychle potemněla, rámy oken ztmavly a okolí se naplnilo vlhkou mlhou. Čím víc se stmívalo, tím ostřeji a jasněji se rýsovala její silueta na ponurém městě.

Nikolaj si už dávno všiml této vlastnosti jejího hrbolatého, světle-růžového těla - zářilo na pozadí husté temnoty.

Před dvanácti lety, když z černé půdy ve stříbrném hrnci, který vypadal jako velká sklenice na víno, vyrostla drobná narůžovělá hlíza, byl Nikolaj překvapen, jak rychle se během soumraku rozjasnilo.

Ten večera rodina slavila Den prvních výhonků, hosté se nevešli kolem stolu, proto k němu museli přisunout komodu. Nikolaj si vzpomněl, jak poslouchali Hymnu a jak jeho zesnulý otec přednášel Hlavní Přípitek, jak pili víno a střídavě ho ze sklenice kapali do černé hnojené půdy.

„Vyrůstejme pro naši radost a pro smrt nepřátel!“ řekl Otec a vypil třetí skleničku, poté, co se dva tlustí zástupci Řízené chovatelské kampaně rychle sehnuli a políbili hlízu...

O tři roky později vyrostla do třiceti centimetrů a Nikolaj v ní začal podobně jako v hlíze pozorovat tělo Vůdce. Ráno se s tím svěřil své matce. Zasmála se, hodila Nikolaje na postel:

„Hlupáčku! Všimli jsme si toho už dříve.“

A tajemně dodala: „Brzy uvidíš.“

Ani ne za rok se horní beztvářá část hlízy, rozšířila, zaoblila se a ze stran vyrostly dva šikmé výhonky.

Potom otec znovu shromáždil hosty, řízl se do pravé ruky a krví potřásl horní část hlízy a vyhlásil Den založení.

O dva roky později hlíza vyrostla o dalších deset centimetrů, růžová hlava byla ještě více zaoblená, objevil se tlustý krk, široká ramena a na hrbolatém pasu vyrostlo vypouklé břicho.

„To je zázrak pěstitelství, synu!“ – řekl s obdivem Otec a prohrábl si šedivé vousy. „S takovou věcí by mohli přijít jen naši úžasní lidé! Představte si - živého Otce Velké Země! Na parapetu každé rodiny, v každém domě, v každém koutě našeho nekonečného státu!“

Brzy se z kulaté hlavy vynořil masitý nos, objevilo se husté obočí, brada se posunula vpřed a na stranách se objevily uši. Tělo, které bylo v černé půdě až po pás, se rozšířilo a posílilo. Náhodné výhonky a bradavice postupně mizely, hrudky se vyhladily.

O rok později se na růžové tváři objevily rty, obočí bylo zamračené, kořen nosu svraštělý, čelo zaoblené a nad ním krátké vlasy. Krk se vytáhl nad límeček uniformy, břicho bylo pevně zakořeněné v zemi.

Nikolaj zrovna končil střední školu, když se na líci Vůdce objevily dolíčky, ušní boltce a na pevně přiléhající uniformě se rýsovaly lehké záhyby.

Za dva roky Nikolajovi umřel otec.

O rok později slavili Den prozření – polštářky baculatých očních víček rozdělily dvě tmavé kuličky. Řídit oslavu musel Nikolaj. Napudroval si obličej a zazpíval shromážděným hostům Píseň. Matka vylila do nádoby s Vůdcem sklenici dřívě nahromaděných rodinných slin. Od toho dne ho krmili jen slinami. Každého dvanáctého dne mu Nikolaj dával své sperma.

Když se na uniformě objevily cihličky a z pravé kapsy vykoukla špička ruky, byl to Den dokončení růstu. Slavili ho už bez matky.

Brzy se Nikolaj s Annou oženil a šel pracovat do závodu.

Od prvních dnů se o Něho Anna pečlivě starala - každé ráno z něj stírala prach, zalévala ho slinami, kypřila půdu a leštila stříbrný hrnec, aby se leskl.

Takto to trvalo dva roky.

Ale 12. června ráno se po celé Zemi rozšířila hrozná zpráva – Velký Vůdce skonal.

Dva týdny nikdo nepracoval - všichni seděli jako omámení doma. O dva týdny později po pohřbu, nový Vůdce slavnostně přijal Kormidlo. Na rozdíl od minulého, bylo nové vysoké a tenké. Přednesl několik projevů, psal o oslavování a apeloval na národ. Ale nezmněl v nich ani slovo o bývalém vůdci, který vládl asi 47 let. Lidi to vyděsilo. Někteří se zbláznili, někteří, objímající hrnce s hlízami, vyskočili z okna.

O měsíc později se nový Vůdce obrátil k lidem, a zmínil se o "bývalém u Kormidla“, který z určitých důvodů odešel.

Ač se Nikolaj a Anna pokoušeli pochopit skrytý význam tohoto prohlášení - unikl jim. Lidé to pochopili všelijak: hlízy, které byly odstraněny z okenních parapetů, byly okamžitě zatčeny a pozůstalí byli varováni. Na Nikolaje a Annu z nějakého důvodu zapomněli- neobdrželi červenou výstražnou kartu s obrázkem muže, který plival proti větru. Ale tato situace manžele psychicky ubíjela a netěšila je.

Takto v nevědomosti a napětí uplynul měsíc a půl. Sousedé byli nadále zatýkáni a varováni. Brzy došlo k nařízení o zákazu sebevražd. Sebevraždy přestaly...

Nikolaj si nevšiml, jak k němu Anna přišla zezadu. Její ruce se dotkly jeho ramen: „Bojíš se, Koljo?“

Nikolaj se otočil a řekl: „Proč bychom se měli bát? Máme svá práva. Jsme čestní lidé.“

„Jsme čestní lidé, Koljo. Můžeme začít?“ řekla Anna.

Nikolaj přikývl. Anna zhasla. Nikolaj vzal krabici, nahmatal pas hlízy a potlačil třesot svých šlachovitých rukou a přesekl Ji. Jeho tělo bylo těžší než běžné brambory. Hlíza pod nožem slabě praskla. Když Ho Nikolaj odřízl, Anna Ho vzala a opatrně nesla ve tmě jako dítě ke stolu. Nikolaj vytáhl osmilitrovou sklenici s uzávěrem a širokým hrdlem. Anna zapálila sporák, vzala hrnc s vodou a zahřála ho.

Seděli ve tmě, osvětleni slabým plamenem plynu, zírající na ležícího. Nikolajovi a Anně se zdálo, že se pohybuje. Když voda začala vřít, Anna ji na balkoně ochladila, nalila do sklenice, přidala sůl, ocet, bobkový list a hřebíček. Pak Ho opatrně položila do sklenice. Po doteku s vycházející parou z hrnce se otrásl, jako by se chtěl dostat ven ze sklenice. Ale Nikolaj mu přitlačil kovovou pokličku k hlavě, popadl nástroj na zavařování a rychle a obratně uzavřel sklenici.

Když bylo vše hotové, manželé vzali sklenici a opatrně ji položili na parapet - na to samé místo. Anna jemně otřela teplou nádobu ručníkem. Nikolaj po krátké pauze rozsvítil světlo. Sklenice se ve světle leskla. A On se sotva znatelně pohyboval ve vodě, obklopen vzácnými vavřínovými listy.

Anna se na krátkou dobu odmlčela a pak dodala: „Nádherné.“

„Ano.“ povzdechl si Nikolaj. Objal svou ženu a jemně jí položil ruku na břicho. Anna se usmála a zakryla mu ruku svými bledými rukama.

Příštího rána vstala jako obvykle, o půl hodiny dříve, než její manžel, Anna vešla do kuchyně, zapnula sporák a postavila vodu na čaj. Potom bylo nutné nalít Ji sliny shromážděné ze včera. Promnula si oči, vytřela ospalky a automaticky vzala sklenici na sliny ze stojanu a ztuhla: sklenice byla prázdná. Obrátila zrak na okenní parapet, spatřila tam sklenici s hlízou a ulevilo se jí, vzpomněla si na včerejší operaci. Popošla k parapetu a položila ruce na sklenici. Podívala se z okna. Město se probouzelo, v oknech se svítilo. Ale ve městě se něco změnilo. Vážně změnilo. Anna si promnula oči a pozorně se porozhlédla: na okenních parapetech nebyly, z dětství známé, stříbrné a zlaté hrnce, ale všude byly skleněné nádoby s růžovými hlízami.

3. 3. Sergej Andrejevič

Sokolov hodil do ohně dvě suché smrkové větve, oheň je okamžitě pohltil, vzplanul a začal nárazově olizovat dno začouzeného kotlíku visícího nad ohněm.

Sergej Andrejevič se podíval na jehličí svíjející se v modravém plameni, a pak se otočil k ohněm fascinovaným tvářím dětí a zeptal se: „Luxusní táborák, že?“

Sokolov pokýval hlavou: „Ano...“

Lebeděvová zatřásla svými tenkými rameny a řekla: „Já, Sergeji Andrejeviči, jsem nebyla v lese sto let. Od osmé třídy.“

„Jak to?“ - Sundal si brýle, zamžoural a začal je otírat kapesníkem.

Lebeděvová odpověděla: „Ale, neměla jsem čas.“

„Proč si s námi teda nešla do Istry?“ Zeptal se s posměchem Savčenko.

„Nemohla jsem.“

„Řekni – si jen líná že? To je všechno.“

„Vůbec nejsem líná. Byla jsem nemocná.“

„Ne, nebylas nemocná.“

„Byla sem nemocná.“

Sergej Andrejevič na znamení smíru zvedl úzkou ruku s tenkými štíhlými prsty a pronesl: To už by stačilo, Sašo, nech Lenu na pokoji. Raději se podívejte, jak je tady okolo všude krásně. Zaposlouchejte se.“

Děti se rozhlédly. Prudký jas ohně odhalil tmavé siluety keřů a mladých břízek. Opodál stál potměnlý vysoký smíšený les, nad kterým visel velký měsíc v jasném světle hvězd.

Bylo hluboké noční ticho, přerušované jen praskáním ohně. Vonělo to tu řekou, hnilobou a spáleným jehličím.

"Ty vole. Stejně jako v Děrsu Uzala," řekl ramenatý, kudrnatý Jelisejev, postavil se a protáhnul se.

Sergej Andrejevič se usmál, kolem mladistvých očí schovaných za tlustými brýlemi se nashromáždily jemné vrásky:

„Ano, děti, les je úžasný jev přírody. Osmý div světa, jak řekl Mamin-Sibirjak. Lesu se nikdy nepřesytíte, nikdy se v něm nenudíte. A kolik bohatství nabízí les! Kyslík, dřevo, celulóza. A lesní plody a houby. Opravdu – je to tady jako ve spíži. Člověku je bez lesa velmi těžko. Bez takové krásy nelze žít.“ Zmlkl a upřeně se díval na hradbu lesa. Chlapci zírali stejným směrem.

"Les je, Sergeji Andrejeviči, samozřejmě dobrý," usmál se a zamumlal Elisejev. „Ale technika je stále lepší.“ Poplácal přenosný magnetofon na rameni a řekl: „Bez techniky neuděláš dnes ani krok.“

Sergej Andrejevič se k němu obrátil a pozorně se na něj podíval: „Technika... No, tak co, Víťo, technika samozřejmě dala člověku hodně. Ale zdá se mi, že hlavní podstatou by mělo být, aby nezakrývala podstatu samotného člověka, neodsunula ho do pozadí. Les nikdy tohle udělat nemůže.“

Děti se podívaly na Jelisejeva a ten vystrčil spodní ret, pokrčil rameny a řekl: „, Ne, já nic... Jen prostě...“

„Jsi posedlý tou svou popovou hudbou, to je všechno,“ přerušila ho Lebeděvová. „Neuděláš bez ní ani krok.“

„Takže je to špatné, nebo jak? Podíval se na ni zamyšleně.

„Není to špatné, ale škodlivé!“ - zasmála se. „Hluchého tě nikdo na univerzitu nepřijme!“

Děti se společně zasmály.

Sergej Andrejevič se usmál a řekl: „Lebeděvová, nestrkej si palec do pusy.“

„A co on, Sergeji Andrejeviči, napařuje se jako krocan.“

„O co ti jde? Zavrčel Jelisejev. „Ty taky nemůžeš žít bez své konzervatoře“

„Takže konzervatoř, blázne. Bach, Haydn, Mozart! A stejně někteří jen řvou.“

„Sam řveš.“

Sergej Andrejevič vzal jemně Jelisejeva za rameno: „No, no, Viktoro, stačí. Hlásíš se do Moskevského leteckého institutu. A piloti potřebují být trpěliví.“

„Já nebudu pilot, ale designér,“ zamumlal červenající se Jelisejev.

„Tím spíš. Přátelé, vzpomeňme si na astronomii, když už je tak krásné počasí.“

Sergej Andrejevič vstal, poodešel trochu dál a strčil si ruce do kapes své lehké bundy a podíval se na oblohu. Byla tmavě fialová, hvězdy nezvykle zářily a vypadaly velmi blízko. Okraj oslnivého bílého měsíce byl mírně oříznut.

„Je lepší a jasnější než jakákoliv karta,“ řekl tiše Sergej Andrejevič tiše a rychlým lakonickým pohybem si upravil brýle. „Takže, co je to za vodorovné souhvězdí támhle?“

Zvedl ruku a ukázal na něj: „No, kdo si věří, že ví? Olegu?“

„Souhvězdí Vlasů Bereniky?“ - zamumlal váhavě Zajcev.

Sergej Andrejevič zavrtěl nesouhlasně hlavou: „To výš a vpravo. Támhle, pod Souhvězdím Honicích psů, Viktore?“

„Souhvězdí Kasiopeja!“ - řekl Jelisejev hlasitě, strčil si ruce do kapes džín a zaklonil hlavu.

„Správně, Souhvězdí Kasiopeji.“

Sokolov, který stáhl hned vedle něj, se zasmál.

„Dva minus,“ - řekl Sergej Andrejevič a rychle ukázal. „Vaše Kasiopea je tady, poblíž Cefea.“

Lebeděvová se zasmála. Jelisejev se poškrábal na hlavě a pokrčil rameny.

„Ale ve skutečnosti jsou si poněkud podobné.“

„Tobě jsou podobné!“ - Lebeděvová se zachichotala a zpoza Sokolova dala Jelisejevovi pohlavek.

„Ty fakt nejsi normální“ – zašklebil se Jelisejev.

Sergej Andrejevič se obrátil k dětem: „Nikdo to neví? Dimitriji?“

Savčenko tiše potřásl hlavou.

„Leno?“

Lebeděvová s povzdechem pokrčila rameny.

„Po zkouškách je to všechno v hlavě nějak pomíchané, Sergeji Andrejeviči,“ řekl Zajcev.

Jelisejev se zazubil, nohou postrčil větev, která vypadla z ohně: „Někomu se to pomíchalo, někomu se to naopak všechno vypařilo. Stejně jako v aerodynamickém tunelu.“

Děti se zasmály.

„Ale Míša to ví jistě, je mu to vidět na očích.“ Lebeděvová pohlédla na Sokolova.

Sokolov se zmateně zadíval do ohně.

Sergej Andrejevič se na něj podíval s klidnou tváří: „Víš to, Míšo?“

„Vím, Sergeji Andrejeviči. Je to Souhvězdí Hada.“

„Přesně tak,“ pokýval učitel hlavou na znamení souhlasu. „Výborně. A jaké souhvězdí je nad Hadem?“

„Severní koruna,“ řekl potichu Sokolov.

„Správně. Severní koruna. Je to hvězda první velikosti. A nalevo je jaké souhvězdí?“

„Herkules.“

„A napravo?“

„Souhvězdí Pastýře.“

Sergej Andrejevič se usmál: „Jednička s hvězdičkou!“

Jelisejev nevěřicně zakroutil hlavou. „Míšo, ty úplně válíš, stejně jako Giordano Bruno.“

Sokolov se podíval na oblohu a upravil si bundu.

Vroucí voda v kotlíku přetekla přes okraj a zasyčela v ohni.

„Jejda, to jsme přehlédli!“ - Jelisejev ve spěchu chytil jednu stranu tyče, na které visel kotlík a křikl: „Olegu, rychle, musíme to sundat.“

Zajcev chytil druhý konec a společně sundali kotlík z ohně a opatrně ho položili na popelem posypanou travu.

Sergej Andrejevič přišel blíž, naklonil se: „Voda už se uvařila, dáme do ní čaj.“

Děti začali dávat sáčky připraveného čaje do kotlíku.

„Dáme tam kondenzované mléko hned?“ - zeptala se Lebeděvová.

„Dobrý nápad“ – přikývl učitel.

Jelisejev vytáhl z batohu dvě plechovky a začal je otevírat. Lebeděvová zamíchala vodu v kotlíku čerstvě ostromouhanou palicí. Jelisejev rychle otevřel plechovky a vylil je do kotlíku. Mléko stékalo dolů po kotlíku dvěma bílými pruhy.

Brzy děti a učitel s radostí srkali z hrnků sladký aromatický čaj.

Vlhký noční vánek olízl plameny skomírajícího ohně a přinesl vůni řeky.

Slabounké jazyky tančily nad jantarovou hromádkou uhlíků, váhavě mizely a znovu se objevovaly.

„Je čas dát tam brambory,“ navrhl Zajcev a napil se čaje.

"Přesně tak," souhlasil Jelisejev a začal přehrabávat uhlíky palicí a mžoural proti ohni.

Sergej Andrejevič dopil čaj a položil hrnek na pařez: „Leno, ty půjdeš na textilku?“

Lebeděvové hrnek ztuhl u rtů. Podívala se na učitele, položila hrnek a podívala se do ohně: „Já, Sergeji Andrejeviči, já...“

Zhluboka se nadechla a odhodlaně pravila: „Rozhodla jsem se jít do tkalcovské továrny.“

Děti se na ni tiše podívaly.

Jelisejev, který prohrabával uhlíky, zavřel překvapením: „Ty teda válíš! Seš výborná studentka a chceš jít k pásu. Motat klubíčka.“

„Do toho ti nic není!“ – přerušila ho Lebeděvová. – „Ano, půjdu do továrny, kde budu tkadlena. Chci na vlastní kůži pocítit výrobu. A přesně znám hodnotu svých jedniček.“

Jelisejev pokrčil rameny a řekl: „Tak to bys mohla pracovat a chodit do školy buď na dálkové studium anebo na večerní.“

„Já si myslím, že je lepší rok pracovat a pak začít studovat. Bude se mi lépe studovat a navíc se dozvím i něco o životě. V naší rodině jsou všechny ženy tkadleny, babička, matka i sestra.“

"To je pravda, Leno," přikývl Zajcev. - Můj strýc mi vyprávěl o mladých inženýrech. Pět let se učíš a továrnu ani neuvidíš.

Sergej Andrejevič se chápavě podíval Lebeděvové do očí: „Výborně. Na univerzitě budeš studovat ještě lépe. Rok v továrně je velmi užitečný. Já to tak měl taky, před nástupem na Moskevskou státní univerzitu, jsem pracoval rok jako laboratorní technik na hvězdárně. Ale pak jsem se zaměřil na praktické třídy a díky tomu jsem pak na univerzitě byl na praktických lekcích lepší než ostatní.“

Jelisejev se poškrábal na hlavě: „Možná bych taky mohl nejprve pracovat jako laborant v aerodynamické laboratoři.“

Zajcev, který seděl vedle, ho praštil do zad.

„Přesně jak říkáš, Vítku. Budeš stát v aerodynamickém tunelu místo letadla.“

Děti se zasmály.

„Aspoň z něj vymlátí všechnu blbost!“ – Lebeděvová se hlasitě zasmála a vyvolala další výbuch smíchu u kamarádů.

Jelisejev mávl rukou: „Přestaň s tím už! Proč se chováte jako blázni. Pojd'me dát brambory do uhlíků, než vychladnou.“

Děti vytáhly brambory z batohů a položily je do ohniště. Jelisejev je zahrabal větvi do uhlíků.

Savčenko se naklonil nad prázdný kotlík: „Čaj už došel?“

„Jo, bylo ho jen trochu – asi půl kotlíku. Všechna vodu jsme vyvařili.“

„Děcka, zajděte někdo pro vodu, uvaříme si nový!“ – poprosila Lebeděvová.

Sergej Andrejevič vzal kotlík: „Já zajdu.“

Sokolov, který stál vedle něj, natáhl ruku a řekl: „Sergeji Andrejeviči, já zajdu.“

„Nemusíš,“ uklidnil ho učitel. – „Mám z toho sezení ztuhlé nohy.“

„Tak můžu jít s vámi, ať to nenesete sám.“

Učitel se usmál: „Tak pojd'me.“ A odešli do lesa.

Nízká červnová tráva šustila pod nohama, kotlík Sergeji Andrejevičovi tiše cinkal v rukou.

Velké, měsícem osvětlené křoví, bylo všude. Museli se jím proplétat jako v bludišti. Sergej Andrejevič pomalu kráčel kupředu a pískal si tichou melodií.

Když vešli do lesa, ochladilo se, kotlík cinkal hlasitěji. Sergej Andrejevič se zastavil a pokýval hlavou: „Podívej se nahoru, Míšo.“

Sokolov zvedl hlavu. Nahoře přes listí bylo vidět měsíční světlo a samotný měsíc, třpytící se na vrcholu vysokého smrku. Pásky mléčného světla padaly šikmo na kmeny, a měnily barvu kůry a listí.

„Taková krása,“ zašeptal učitel a upravil si brýle, v jejichž tlustých sklech si hrál měsíc. „Už dlouho jsem takovou krásu neviděl. A ty?“

„Já taky ne,“ zamumlal Sokolov spěšně a dodal: „Jaký jasný je ten měsíc...“

„Ano. Nedávno byl úplněk. Teď je vidět jako na dlani.“

Sergej Andrejevič mlčky obdivoval les.

Po chvíli se Sokolov zeptal: „Sergeji Andrejeviči bude se naše třída potkávat každý rok?“

„Samozřejmě. Copak, už se ti stýská?“

„Ne, ne,“ zaváhal Sokolov. „Prostě jen...“

„Copak?“ Řekl učitel a otočil se k němu.

„No, já...“ - Odmlčel se a po chvíli promluvil: „Prostě jste toho udělal pro mě hodně, Sergeji Andrejeviči, díky kroužku jsem si zamiloval astronomii. A teď - vysvědčení a to je všechno. Samozřejmě chápu, že máme být samostatní, ale stejně bych...“

Odmlčel se a po chvíli řekl třesoucím se hlasem: „Děkuji za všechno, Sergeji Andrejeviči. Nikdy v mém životě nezapomenu na to, co jste pro mě udělal. Nikdy! Jste skvělý muž.“

Sklonil hlavu. Rty se mu chvěly, prsty křečovitě svíraly mokré listy.

Sergej Andrejevič mu váhavě položil ruku na rameno: „No tak, Míšo...“

Chvíli jen tiše stáli. Pak učitel řekl potichu: „Skvělých lidí, Míšo, je velmi málo. Nejsem velký muž, ale jen obyčejný učitel na střední škole. Pokud jsem ti jakkoli pomohl, jsem velmi rád. Děkuji ti za laskavá slova. Jsi schopný kluk a myslím, že z tebe vyroste dobrý

vědec. Ale být naštvaný, podle mě, není nutné. Čeká vás nový život, noví lidé, nové knihy. Takže k melancholii není žádný důvod.“

Poplácál Sokolova po zádech: „Všechno bude dobré. Vaše třída je přátelská, budeme se potkávat každý rok. A když budeš cokoliv potřebovat, můžeš kdykoliv přijít, rád tě uvidím.“

Sokolov radostně zvedl hlavu: „Opravdu?“

„Samozřejmě,“ zasmál se Sergej Andrejevič a lehce ho šťouchl. - „No, pojďme, nebo se děcka čaje nikdy nedočkají.“

Procházeli osvětleným lesem. Kotlík začal znovu cinkat, větve křupaly pod nohama.

Sergej Andrejevič šel první, opatrně se prodíral křovím. Les se rozdělil a skončil v ostrém srázu s nerovným úbočím, zarostlým malými keříčky. Pod ním se blýskala úzká říčka, sevřená houštím přerostlého rákosí. Za řekou se táhl nízký lesík a v dálce byla vidět tmavá silueta borovicového háje.

Sergej Andrejevič stál na okraji útesu, tiše se díval na tu krásu, která se před ním rozprostírala, pak zamířil dolů a rozběhl se po strmém písčitém svahu dolů k řece.

Sokolov ho následoval. U řeky byl písek mokrý.

Sergej Andrejevič si stoupl na pařez ležící ve vodě a nabral do kotlíku vodu: „Tak a máme to.“

Z rákosí po levé straně vyletěla sluka a s pískotem odletěla pryč.

"To je krása,“ řekl učitel a upustil kotlík na písek. - Tohle je příroda, Míšo...“

Odmlčel se, strčil si ruce do kapes bundy a pokračoval: „Jak je tady všechno harmonické. Promyšlené. Přiznám se, že když se sem jednou za měsíc nevrátím, nemůžu pracovat.“ Zahleděl se do dálky.

Borovicový les se táhl až k obzoru a ztrácel se v narůžovělém oparu, osvětlujícím východní noční oblohu.

Sokolov tiše promluvil: „Mně se také toto místo moc líbí, Sergeji Andrejeviči. Určitě sem zase někdy zajdu.“

„To klidně můžeš,“ - přikývl učitel. - „Tady nabereš sílu. Duševní pohodu. Jako by si pil živou vodu ze zakázané studny. A po té vodě, Míšo, se duše stává čistší. Všechny maličkosti, svinstva, marnosti se v tomto písku ztratí.

Zvedl kotlík a vyšel nahoru po písku. Nahoře Sokolov natáhl ruku ke kotlíku: „Sergeji Andrejeviči, můžu ho vzít?“

„Klidně ho vezmi,“ učitel se pousmál, dal mu kotlík a dodal: - „Běž, půjdu hned za tebou. Chci se nadýchat lesního vzduchu.“

Sokolov zvedl těžký kotlík a odešel. Sergej Andrejevič stál nad útesem s rukama na hrudi a díval se před sebe.

Po několika desítkách kroků se Sokolov ohlédl. Strnulá učitelova postava se jasně rýsovala mezi kmeny stromů.

Sokolov udělal krok na stranu, postavil se za mladý smrček a kotlík si položil vedle sebe.

Učitel tam stál asi pět minut, pak vstoupil do lesa. Prošel kolem dvou u sebe rostoucích břízek, zastavil se, rozepnul si opasek, sundal kalhoty a dřep l si.

Dopadal na něj široký pás měsíčního svitu, osvětloval mu záda, hlavu a paže zkřížené na kolenou.

Byl slyšet slabý, přerušovaný zvuk pšouků, Sergej Andrejevič se ještě více přikrčil, tiše zasténal a opět se ozval stejný zvuk ale mnohem hlasitější. Sokolov se díval zpoza stromu a prsty odsunoval jehličí.

Vzadu zazpíval nějaký pták.

Po chvíli se Sergej Andrejevič zvedl, natáhl ruku, utrl pár listů z lískového stromu, utřel se, vytáhl kalhoty, zapnul si knoflíky a za občasného pohvizdování šel tam, kde se mezi kmeny míhaly plameny ohně.

Kráčel sebejistě a rychle, větvičky mu praskaly pod nohama, a brýle se mu leskly.

Brzy jeho štíhlá postava zmizela v temnotě lesa a po chvíli zmizelo i pískání.

Sokolov zvedl kotlík a pohnul se vpřed. Jak překračoval padlý strom, zavrával a z kotlíku vystříkla studená voda, přímo na jeho botu.

Chytil kotlík do druhé ruky, obešel smrk a zamířil směrem ke dvěma u sebe rostoucím břízám. Měsíční svit klouzal po jejich kmenech a způsobil, že kůra bříz na pozadí tmavého smrkového lesa svítila.

Sokolov prošel mezi břízami a zastavil se. Před ním byla paseka zalitá měsíčním svitem. Nízká tráva jiskřila rosou, listy lísky vypadaly jako by byly stříbrné. Nad mýtinou se vznášel slabý pach čerstvých výkalů.

Sokolov se rozhlédl.

Kolem se objevily tmavé siluety stromů. Podíval se před sebe, udělal pár kroků, položil kotlík a dřep si. V trávě ležela malá hromada výkalů, leskla se mastnotou. Sokolov k ní přiblížil svůj obličej. Výkaly silně zaváněly. Vzal si jednu ze slepených klobásek. Byla teplá a měkká. Políbil ji a rychle začal jíst, dychtivě kousal, rozmazal si ji po rtech a prstech.

Opět se někde daleko ozval noční pták.

Sokolov vzal dvě zbývající klobásky a střídavě kousl do jedné, pak do druhé, rychle je snědl.

V lese bylo ticho.

Zvedl měkké drobký a opatrně si otřel ruce o travu, naklonil kotlík a začal s nadšením pít. Černá bezedná voda se otočila kolem jeho obličej, měsíc a převrácené souhvězdí se s ní pohnuly také.

Sokolov dychtivě pil, objímal studený kbelík zpocenými dlaněmi a pozoroval, jak se svislá čára Souhvězdí Hada rozpadá do záře.

Závěr

Tématem bakalářské práce byl překlad s komentářem. Pro tuto práci byly vybrány tři povídky ruský pišícího spisovatele Vladimira Sorokina, konkrétně, povídky *Ráno odstřelovače*, *Růžová hlíza* a *Sergej Andrejevič*.

Práce se skládá ze dvou částí, jimiž jsou teoretická a praktická část. V teoretické části jsme se zabývali teorií překladu, objasnili jsme základní definice překladu a překládání. Také byly uvedeny teze, které by měl překladatel dodržovat při transformaci textu. V další části jsme se zaměřili na překladatelské procesy, jejich definici a také na dva různé pohledy lingvistů na ně.

Praktická část této bakalářské práce obsahuje biografii Vladimíra Sorokina, vlastní překlad povídek *Ráno odstřelovače*, *Růžová hlíza* a *Sergej Andrejevič*. Dále se v praktické části nachází samotný komentář k překladu, ve kterém jsou uvedeny příklady a složitosti samotného překladu povídek. Při překladu jsme se také snažili o dodržování zásad reprodukčního překladatelství. Prvním krokem pro nás bylo samotné přečtení jednotlivých povídek v originále a snaha o pochopení autorovy myšlenky.

Během psaní své bakalářské práce jsem se snažil o vytvoření překladu adekvátního dnešním normám a tendencím literární tvorby. Snažil jsem se o vystihnutí autorova stylu, aby českému čtenáři neunikly důležité věci z originálu.

Tato bakalářská práce pro mne byla zajímavou, přínosnou, ale také náročnou zkušeností. Bylo velice obtížným úkolem přeložit povídky z ruštiny do češtiny tak, aby bylo možné zachytit autorský styl, vyjádřit správně všechny autorovy myšlenky; zároveň bylo nutné povídky přeložit tak, aby byly čtivé pro českého čtenáře a přitom se rovněž vyvarovat doslovným překladům ruských výrazů a obrátů.

Při psaní této práce jsme se přesvědčili, že vytvořit kvalitní překlad uměleckého textu není jednoduchý úkol, obzvláště pak pro amatéra, jedná-li se o jeho první zkušenost. Náročnost této disciplíny spočívá také v tom, že kromě perfektní znalosti obou jazyků je nezbytné dohledávání potřebných informací, váhání a rozhodování. Neexistuje jediné správné řešení, vždy se nabízí více variant, překladatel je proto vystaven neustálému procesu rozhodování a hledání ideální alternativy odpovídající originálnímu textu.

Резюме

Темой этой бакалаврской работы является перевод трех рассказов «Утро снайпера», «Розовый клубень» и «Сергей Андреевич», которые написал современный русский писатель Владимир Георгиевич Сорокин. Думая над темой этой бакалаврской работы, мы выбрали перевод с русского языка на чешский. Это не единственная причина. Второй причиной является то, что мы хотели попробовать что-то новое, а перевод литературного произведения, несомненно, является для нас новинкой. Мы хотели перевести то, что в чешской культурной среде затем ещё не было переведено, и поэтому пока не доступно для чешского читателя. Думаем, что современных пьес, переведённых с русского на чешский язык, не много. Таким образом, мы хотим ознакомить читателя с небольшой частью современного русского искусства, показать стиль, юмор и мышление русских авторов, которые не так много знакомы чешскому народу.

Деятельность переводчика на протяжении многих лет очень популярна и, безусловно, необходима. Конечно, мы осознаём, что художественные переводы не так важны для общества, как, например, переводы в области науки, техники, медицины, права и экономики. Но мы также убеждены, что искусство играет не малую роль в нашей жизни, и его надо сохранять и расширять.

Сейчас мы хотим резюмировать нашу работу, которую можно разделить на три основные самостоятельные главы. В первой главе мы знакомимся с биографией и деятельностью писателя Владимира Георгиевича Сорокина. После неё следует вторая, самая важная глава, анализирующая рассказы «Утро снайпера», «Розовый клубень» и «Сергей Андреевич». Эта глава, более обширная, состоящая из четырех частей, называется «Комментарий к переводу». В первой части, которая входит в состав комментария, говорится о переводе вообще, о работе переводчика. После теоретического определения перевода мы рассматриваем некоторые проблемы, с которыми мы встретились во время перевода рассказов, и определяем способы их решения. Третья, последняя глава, представляет собой перевод рассказов «Утро снайпера», «Розовый клубень» и «Сергей Андреевич» на чешский язык.

В рамках выбранной нами темы бакалаврской работы, мы сосредоточили свое внимание прежде всего на переводе данных пьес с русского языка

на чешский, но также считаем необходимым немного познакомить с автором рассказов. Писатель Владимир Георгиевич Сорокин родился 7 августа 1955 года в подмосковном городке Быково. В 1977 году окончил Московский институт нефти и газа имени Губкина по специальности инженер-механик. Занимался книжной графикой, живописью, концептуальным искусством. Его литературное формирование началось в среде художников и писателей московского андерграунда в начале 80-х годов. Его первая публикация произошла в 1985 году в парижском издательстве «Синтаксис», это был роман «Очередь», сначала он вышел только на русском, потом был переведен почти на все европейские языки. Наиболее известны книги «День опричника», «Ледяная трилогия», «Голубое сало», «Пир», «Сердца четырех», «Роман», «Норма», «Очередь».

Кроме прозы Сорокин активно занимается кино и музыкальными проектами. Режиссёр А.Зельдович снял по его сценарию фильмы «Москва», «Мишень», И.Хржановский — фильм «4», «Дау». И.Дыховичный — фильм «Копейка». В 2003 году по заказу Большого театра РФ Сорокин написал либретто оперы «Дети Розенталя» на музыку Леонида Десятникова. Премьера состоялась в марте 2005 года в Москве, в Большом театре.

Он был членом российского ПЕН-центра с 1993 г. по 2013 год. В сентябре 2001 года Владимир Сорокин получил премию Андрея Белого «За особые заслуги перед российской литературой». Также был награжден американской премией Liberty (2005) за вклад в русско-американскую культуру и русско-итальянской премией Максима Горького за роман «Лед» (2010). В 2010 году за повесть «Метель» получил премию «НОС» (Новая Словесность). В 2011 году за эту же повесть получил премию «Большая книга».

В первую очередь работа сфокусирована на транслатологию, поэтому глава «Комментарий к переводу» определяет термин перевод. Термин «перевод» до сих пор был определён многими способами. Обобщив, можем сказать, что это акт связи, в котором информация из текста одного языка (исходящего) переносится во второй (целевой) язык. Задачей переводчика является расшифровать сообщение подлинного автора, а затем переформулировать для читателя на язык перевода. Йиржи Левый уверен, что переводчик должен быть хорошим читателем. Если он хочет правильно переводить текст, ему прежде всего надо хорошо понимать

подлинник. Переводчик должен быть осторожным, чтобы не перевести текст механически, и, наоборот, стремиться быть творческим.

Перевод – это трансформация (превращение) текста из исходного языка в язык конечный (целевой) язык. Различаются два вида – лингвистический и литературоведческий. Представители лингвистического подхода переводят чаще всего научные работы, техническую и публицистическую литературу. Сторонники другого вида предпочитают переводить художественную литературу. Переводчики художественной литературы имеют большую свободу для собственного творчества.

Перевод – это творческий процесс. В переводе, как в каждом процессе, мы можем выбирать различные методы решения переводческих проблем. Выбор конкретного метода зависит от предпочтений переводчика. Хотя у него есть достаточная свобода творчества, существуют определённые серии анализов и операций в области лингвистики.

Перевод – это работа с языковым материалом, значит, это – сочетание мастерства, знания и искусства. Переводческая деятельность включает в себя определённую часть, которой нельзя выучиться, но знание и соблюдение существующих норм и методов перевода облегчает нашу задачу.

На основе соблюдения, или же несоблюдения этого разделения, мы различаем перевод адекватный, дословный и свободный. Адекватный перевод учитывает (соблюдает) это разделение и осуществляется на этом уровне. Перевод, осуществляющийся на уровне низших единиц, называется переводом дословным, а перевод, осуществляющийся на уровне высших единиц – свободный перевод. Однако не это разделение является точным руководством для перевода текста. Норму или качество перевода нельзя определить только на основе теоретических выводов, оно должно определяться на основе анализа конкретного текста.

Процесс перевода имеет свою последовательность. Перед тем как переводчик начнет свою работу, он должен всесторонне изучить произведение. Значит, основой его работы является тщательное овладение текстом оригинала, его грамматический, лексический и стилистический анализ.

Переводчик должен искать соответствие между переводом целого текста и его отдельных частей, причем характер отдельных частей должен быть сохранен. Основная часть работы – декодирование исходного текста и его превращение в язык перевода. Необходимо, чтобы переводчик сосредоточился на качестве перевода целого, а вовсе не на его отдельных деталях.

Первый этап перевода – подготовительный. Переводчик должен несколько раз прочитать произведение и понять смысл текста в широком смысле. Основой работы на этом этапе является распознавание характерных черт авторского текста и усвоить, почувствовать его стиль. Чтобы верно ощутить стиль, переводчик должен выбирать адекватные грамматические средства в своем языке.

Кроме соблюдения лексической и стилистической точности, необходимо, чтобы перевод соответствовал композиции произведения в целом. Переводчик должен понять связь не только между отдельными частями, но и соотношение этих частей в произведении.

В состав «Комментария к переводу» входят также информативные о том, как переводит названия, имена. В нашем переводе находилось много имен. Мы их переводили при использовании транскрипции (это способ перевода воссозданием звуковой формы). Также мы использовали транслитерацией (это перенос лексической единицы из одной графической системы в другую, т.е. перенос подлинной формы слова из исходного языка в переводящий язык).

Также в этой главе мы использовали конкретизацией (замена лексической единицы исходного языка, имеющей более широкое значение, единицей переводящего языка с более узким и более конкретным значением).

Следующая проблема, которую нам пришлось решать - это обмыкание. Эта проблема касается того, как между определяющим и определяемым членами предложения вставляют обстоятельство. Это типичная конструкция для русско-чешского перевода.

И последняя проблема, которую нам пришлось решать, это проблема синтаксической конденсации или компрессии. Это касается того, как переводим деепричастие и причастие. При переводе русских деепричастий и причастий на чешский язык рекомендуются четыре основных переводческих приема: перевод

предложно-именной конструкцией, перевод главным предложением, перевод придаточным предложением и перевод деепричастия деепричастием, но этот способ является маргинальным.

В конце подготовительного этапа переводчик должен видеть отдельные части текста, точно сформулировать для себя авторскую идею целого произведения, знать значение отдельных слов, словосочетаний, фразеологизмов и найти соответствующие чешские эквиваленты. Если переводчик выполнит для себя все эти задачи, он может перейти к самому переводу.

Третья глава содержит перевод рассказов «Утро снайпера», «Розовый клубень» и «Сергей Андреевич» Владимира Сорокина на чешский язык. При написании этой работы мы убедились, что создание качественного перевода художественного текста - непростая задача, особенно для переводчика-любителя, не имеющего опыта. Мы убедились в том, что переводчик должен не только иметь отличное знание обоих языков, но также ему необходимо постоянно искать информацию, колебаться и принимать решение. Существует не единственное правильное решение, всегда есть больше вариантов, поэтому переводчик подвергается постоянному процессу принятия решений и находит идеальные альтернативы для исходного текста.

В состав бакалаврской работы входят также список использованной литературы и в приложении оригинальные тексты на русском языке.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

1. HRALA, Milan. Ruská moderní literatura 1890-2000. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1201-0.
2. KASACK, Wolfgang. Slovník ruské literatury 20. století. Praha: Votobia, 2000. ISBN 8072200844.
3. KNITTLOVÁ, Dagmar. Překlad a překládání. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.
4. KNITTLOVA, Dagmar. K teorii i praxi překlada. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003 ISBN 80-244-0143-6
5. KUFNEROVÁ, Zlata. Co s titulem literárního díla. Překládání a čeština. Praha 5: H&H, 1994, s. 149-153. ISBN 8085787148.
6. LEVÝ, Jiří a Karel HAUSENBLAS. Umění překlada. 2., dopl. vyd. Praha: Panorama, 1983. Pyramida (Panorama).
7. PECHAR, Jiří. Otázky literárního překlada. 1. vydání. Praha: Československy spisovatel, 1986. ISBN 22-099-86.
8. POSPÍŠIL, Ivo. Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-068-3.
9. VILIKOVSKÝ, Ján. Překlad jako tvorba. Praha: Ivo Železný, 2002. ISBN 80-237-3670-1.
10. VLACHOV, Sergej a FLORIN, Sider. Njeperevodimoe v perevode. Moskva: Mježdunarodnyje otnošenija, 1980.
11. VYCHODILOVÁ, Zdeňka. Vvedenije v teoriju perevoda dlja rusistov. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9.
12. VYSLOUŽILOVÁ, Eva. Cvičebnice překlada pro rusisty I: politika, ekonomika. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0411-7.
13. ŽVÁČEK, Dušan. Úvod do teorie překlada (pro rusisty). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1994. ISBN 80-7067-353-7.

Jazykové příručky, slovníky

14. Pravidla českého pravopisu. 6. rozšířené vydání. Praha: Fin Publishing, 2014. ISBN 978-80-87133-09-5.
15. Rusko-český česko-ruský slovník s důrazem na užití ve větách. Voznice: LEDA, 2010. ISBN 978-80-7335-143-4.

16. Školní slovník českých synonym. Brno: Lingea, 2010. ISBN 987-80-87062-87-6.
17. STĚPANOVÁ, Ludmila. Rusko-český frazeologický slovník. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007, 878 s. ISBN 978-80-244-1750-9.

Internetové zdroje

18. Биография: Vladimir Sorokin [online]. Vladimir Sorokin, 2000 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <https://www.srkn.ru/biography>
19. Тексты: Vladimir Sorokin [online]. Copyright©2000-2012 [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <https://www.srkn.ru/texts>
20. GLANC, Tomáš. Sorokin, Vladimir - reportáž 2. In: iLiteratura.cz [online]. 18. října 2009. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/25085/sorokin-vladimirreportaz-2>
21. KGB-Význam zkratky [online]. Copyright © 1999 - 2019 Tomáš Vlček [cit. 2019-04-14]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/kgb.php>
22. Význam slova odstřelovač – Slovník spisovného jazyka českého [online]. [cit. 2019-04-09] Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=odst%C5%99elova%C4%8D&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>
23. Záporožec – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A1poro%C5%BEEc>
24. Moskvič – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Moskvi%C4%8D>
25. Volha (automobil) – Wikipedie. [online]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Volha_\(automobil\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Volha_(automobil))
26. Rozdíl mezi slovy odstřelovač a ostřelovač [online]. © 1997-2019 Český rozhlas, 2014 [cit. 2019-04-10]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/cesky/jakspravne/_zprava/proc-ostrelovací-prevazuji-nad-odstrelovací--1380138
27. Seznam Slovník [online]. © Lingea [cit. 2019-04-07]. Dostupné z: <https://slovník.seznam.cz/ru/?q=>

Пříloha – Originál překládaného textu

Утро снайпера

С восьми часов, когда снайпер пил чай на кухне, повалил густой мокрый снег. Лохматые хлопья быстро заполнили серое пространство за окном, облепили карниз. Снайпер допил чай, сполоснул стакан и, открыв фрамугу, посмотрел на улицу. Крыши и деревья уже успели побелеть, но мокрый асфальт упрямо проступал сквозь снег.

Снайпер сплюнул, захлопнул фрамугу и стал собираться. Напялив красный свитер, тяжелые ватные штаны и ушанку, он натянул белый маскхалат, одел за плечи парусиновый рюкзак, подхватил такой же чехол с карабином и открыл дверь.

На улице было сыро.

Снег валил, возле мусорных контейнеров прогуливались двое с собаками, у магазина разворачивался грузовик.

Снайпер повесил чехол за спину, натянул белые перчатки и зашлепал по асфальту. Проходя мимо собачников, он поздоровался с одним из них. Тот ответил доброжелательным кивком.

Несмотря на воскресный день, трамвай был полон.

Снайпер с трудом протиснулся к кассе, бросил три копейки и оторвал билет. Пробираясь в салон, он задел рюкзаком какого-то мужчину.

— Хоть бы снял горб-то свой, пока в трамвае... — зло проговорил мужчина, поправляя шапку.

Снайпер молча пролез дальше и опустился на освободившееся место.

Через шесть остановок, возле универсама почти все сошли, и снайпер, улыбаясь, оглядел полупустой салон, уселся поудобнее.

Через три остановки сошел и он.

— Третий Маленковский проезд, дом восемь... — пробормотал он, разглядывая клочок бумаги. — Где-то рядом...

Снайпер поправил чехол и зашагал по улице. Вокруг стояли блочные дома.

— Восьмой дом? — переспросила старушка, приподнимаясь с лавки. — Да это ж вот он!

Она кивнула подбородком на группу неподалеку стоявших домов.

— Который из них? — сощурился снайпер.

— А вон тот, слева стоит. Восьмой и есть.

— Спасибо.

— Да не за что.

Снайпер перепрыгнул канаву и пошел к домам.

Квартиру управдома он нашел быстро. На звонок вышел маленький лысоватый мужчина в майке и, дожевывая, мотнул головой:

— Ко мне? Проходите.

— Да нет, спасибо, — ответил снайпер. — Я по поводу чердака... я... вот мое удостоверение. — Он полез за отворот маскхалата.

— Да проходите сюда хоть, — улыбнулся управдом. — Чего через порог-то...

Снайпер нехотя вошел, протянул удостоверение.

Управдом быстро пробежал его глазами:

— Ну, ясно... Подождите минутку...

Он скрылся и вскоре вернулся со связкой ключей.

— Там, когда открывать будете, вверх надавите, дверь села, — проговорил управдом, отсоединяя нужный ключ от связки. — И наверху там осторожней, стекла битого много...

Снайпер кивнул, сунул ключ в перчатку.

Дверь чердака долго не поддавалась. Снайпер тряс ее, крутил ключ и открыл только основательно надавив коленом.

На чердаке было темно и сыро. Пахло цементом и кошками.

Снайпер сплюнул, запер дверь и стал осторожно пробираться к окошку. Под ногами захрустел угольный шлак, и затрещало стекло.

Снайпер открыл окошко, снял рюкзак и поставил его возле ног. Потом вынул из чехла карабин и осторожно положил на крышу.

С припорошенного снегом шифера сорвался голубь, захлопав крыльями, исчез внизу.

Снайпер развязал рюкзак, достал книгу учета и парусиновый мешочек с патронами.

Мешочек он положил рядом с карабином, а книгу раскрыл на нужной странице:

— Так... Третий Маленковский, дом... восемь, девять, девять «а»... ага... тридцать.

Он вытащил из рюкзака ручку, заложил ею страницу и, придерживая книгу, выбрался на крышу.

Снег по-прежнему шел, но уже более редкий и мелкий. Заснеженный шифер сухо потрескивал под ногами. Снайпер притянул карабин ремнем к левой руке и, вместе с книгой и мешочком, осторожно спустился вниз — к самому краю крыши. Здесь у ложбинки водостока проходила невысокая железная загородка с ржавыми проволочными перильцами.

Снайпер лег на водосток, параллельно загородке, вынул из мешочка пахнущую маслом обойму и вставил в карабин. Потом вытащил из-под ремешка часов замшевую тряпочку и тщательно протер линзу оптического прицела.

— Восемь, девять, девять «а»... — Он посмотрел на открывшийся двор, огороженный домами № 8, № 9, № 9а, сложил губы трубочкой и медленно выдохнул.

Двор был большим.

Посередине лежал, огороженный деревянным бортиком, каток, рядом торчали запорошенные грибки детской площадки, поодаль тянулась батарея гаражей.

Снайпер подвинул к себе книгу, открыл.

Третий Маленковский проезд, д. № 8, № 9, № 9а — стояло наверху страницы, а ниже размещался узкий прямоугольник, слепленный из тридцати клеточек.

Снайпер спустил предохранитель, оттянул затвор и, прижав приклад к плечу, свесил вниз черный ствол с тупым набалдашником глушителя на конце. Во дворе уже были люди — на катке, на площадке, возле подъездов и гаражей. Он скользнул окуляром по гаражам: вот один распахнут, там, в глубине человек залез под «Запорожец». Возле другого стоят трое.

Снайпер остановился на троих, но через окуляр прошла женщина. Он повел ствол за ней. Женщина, полная, в зеленом пальто, шла, держа в руках бидон и сетку с продуктами. Снайпер поймал в перекрестье ее коричневый платок, задержал дыхание и, не останавливая движение ствола, выдавил спуск.

Раздалось знакомое глухое: пдум! Карабин толкнул в плечо.

Женщина качнулась, занятые руки ее потянулись вверх, ноги подломились. Она повалилась навзничь. Пустой бидон упал на асфальт, и через секунду снайпер услышал его звон.

Трое мужчин подбежали к женщине.

Снайпер подождал, пока они склонятся над ней, и пустил одному пулю в затылок. Товарищи подхватили его, поволокли к гаражу, но тщетно — через пару шагов один дернулся, рухнул ничком, другой схватился за живот, скорчился рядом.

Тот, чьи ноги торчали из-под «Запорожца», вылез и, на ходу обтирая руки о передник, подбежал к троице. Он был высоким и рыжеволосым. Снайпер поймал перекрестьем центр его головы и выстрелил. Рыжий свалился, словно сбитый невидимым молотом, но вдруг вскочил, прижав руки к груди, пробежал несколько метров, налетел на скамейку и повалился через нее — головой в сугроб.

Снайпер сменил обойму, смахнул со ствола капельки от растаявших снежинок и, склонившись над книжкой, поставил в пяти клеточках аккуратные крестики. Снег за это время почти перестал, — редкие снежинки падали на раскрытую книгу, кружились над снайпером, исчезали за краем крыши.

Из подъезда стоящего напротив дома вышли мужчина и женщина. Снайпер поймал их в окуляр. Мужчина был в короткой дубленке и в пушистой белой шапке. Он держал женщину под руку и что-то быстро говорил ей, улыбаясь и жестикулируя свободной рукой. Она с интересом слушала его, пряча улыбающийся рот в песцовый воротник.

Снайпер поймал в перекрестье просторную шапку мужчины и выжал спуск.

Пдум!

Он пошатнулся и рухнул ничком на дорогу.

Женщина оторопело остановилась, но вдруг выронила сумочку, и крик ее с опозданием достиг снайпера.

Перекрестье скользнуло по ее спине.

Пдум!

Она села на дорогу и медленно повалилась на бок.

С ближайшей лавочки поднялись двое старушек, непонимающе уставились на лежащих. Перекрестье остановилось на сером платке одной.

Пдум!

Растопырив руки, старушка упала навзничь. Другая закричала и, неуклюже переваливаясь, побежала к дому.

Пдум!

Старушка споткнулась, шагнула вбок. Ее короткие ноги подломились, и она упала.

Во двор въехал красный «Москвич». Подрулив к гаражам, он остановился возле убитых. Дверца открылась, из «Москвича» вылез полный человек в синем свитере, подбежал к лежащим и, заметив лужи крови, прижал ладони к побелевшему лицу.

Пдум!

Толстяк открыл рот, голова его запрокинулась, из небольшой дырки в середине груди забил кровавой фонтанчик. Толстяк медленно перегнулся назад, словно собираясь встать на «мостик», руки его поджались к подбородку. На мгновение он замер и рухнул назад. Ноги его бессильно задергались, выпученные глаза уставились в небо.

Снайпер сменил обойму и поставил пять новых крестиков.

Где-то рядом внизу послышался слабый стук, — наверно, на самом верхнем этаже открыли форточку. Сразу стало слышно радио. Судя по резкому насмешливому голосу и частым взрывам смеха, в зале передавали выступление Райкина.

Снайпер загреб щепоть свежего снега и сунул в рот.

К убитым мужчине и женщине бежали двое — старик в майке, в широких пижамных брюках и пожилая женщина в распахнутом халате.

Старик подбежал первым, бросился к женщине, повернул ее неподвижное лицо к себе, затряс:

— Саша! Сашенька! Саша!

Снайпер услышал его хриплый голос.

Пожилая женщина подбежала, оттолкнула старика, в истерике зашарила руками по шубе убитой. Старик упал на колени, обхватил ладонями голову.

Пдум!

Голова старика дернулась, на затылке вспыхнула темно-красная клякса. Он заворочался и, не поднимая головы, упал на бок.

Пдум!

Его спутница схватилась за лицо, сквозь ее морщинистые руки быстро проступила кровь. Она повалилась ничком — на грудь мертвой женщины.

Снайпер скользнул окуляром по окнам.

Отодвинув тюлевую занавеску, молодая девушка с ужасом смотрела вниз.

Пдум!

Она упала. В стекле обозначилась рваная дырочка.

Другая женщина в другом окне поспешно открыла фрамугу, высунулась и что-то прокричала вниз, приложив ладони к ярко покрашенным губам.

Пдум!

От фрамуги отлетела щепка, крик замер на губах женщины. Она поползла вперед, словно собираясь выпасть, глаза ее округлились. Голова женщины упала на руки, поднялась и снова упала. Из рта хлынула кровь, потекла по рукам.

Сзади из глубины комнаты к женщине подбежал высокий мужчина, крича, схватил ее за плечи.

Пдум!

Мужчина исчез.

Райкин выпалил длинную фразу и стал смеяться, — долго, с присвистом. Потом вдруг тихо спросил. Зал зашумел. Райкин опять спросил — погромче. Зал зашумел сильнее. Он выждал долгую паузу и проговорил — спокойно и серьезно. Зал загрохотал.

Снайпер нарисовал крестики, сменил обойму, оттянул затвор.

Убитую старушку подняли трое, несли к подъезду. Четверо других поднимали вторую. Снайпер выбрал из этой четверки высокого широкоплечего парня в полушубке и пустил ему пулю меж лопаток. Парень осел на снег, секунду оторопело перебирал руками, но вдруг вскочил и бросился прочь. Через десяток шагов ноги его подломились, и он повалился. Оставшиеся трое бросились врассыпную.

Райкин говорил быстро-быстро, грохочущий зал не поспевал за ним.

Снайпер выделил одного парня, спустил курок. Пуля прошла рядом с его головой и попала в ногу другого.

— Балбес... — пробормотал снайпер и добил раненого.

Райкин снова засмеялся, икнул и выкрикнул последнее слово. Последующая овация оборвалась песенкой «С добрым утром!». Бодрый голосок дикторши попрощался с радиослушателями.

Старушку уже вносили в подъезд, — женщина в синем пальто придерживала дверь, двое мужчин, шатаясь, несли убитую.

Пдум!

Задний мужчина вяло повалился назад.

Пдум!

Другой упал на старушку. Женщина скрылась в подъезде, но через мгновение выглянула, схватила за руку умирающего.

Пдум!

Она дернулась и упала на мужчину.

Снайпер нарисовал крестики. Осталось заполнить пять клеточек.

Он нашарил в мешочке брусок обоймы, вынул, но обойма выскользнула из пальцев, стукнулась о водосток и исчезла за краем крыши.

Снайпер вскочил, перевалился через перильца:

— Еще не хватало...

Обойма лежала возле лавочки — крохотной черной точкой. Снайпер навел на нее окуляр — точно, она.

Он снова лег возле перильцев, вставил новую обойму и посмотрел вниз.

Двор был пуст.

Два десятка трупов темнели на снегу.

Возле гаражей бегала пегая собака, нюхала воздух и яростно лаяла, боясь приблизиться к мертвым.

Снайпер стал рассматривать окна.

Почти все они были наглухо занавешены.

Кружок окуляра медленно полз по ним. В одном окне штора качнулась. Снайпер замер.

Штора немного отошла, и в темном проеме показалось пожилое лицо в очках. Перекрестье легло на него.

Пдум!

Штора качнулась, лицо пропало.

Окуляр снова заскользил по окнам. Внизу послышалось гудение.

Из-за угла бокового дома во двор въехала серая «Волга». Возле убитого парня она остановилась, дверцы открылись, и выпрыгнули двое — мужчина в красной спортивной куртке и женщина в дубленке.

Мужчина бросился переворачивать подплывшего кровью парня, женщина боязливо подошла, прижала руки ко рту, закачала головой.

Пдум!

Она слабо вскрикнула и осела на дорогу.

Пдум!

Мужчина скорчился рядом.

Снайпер зачерпнул снега, сунул в рот.

Мужчина подтянул ноги к животу и перевернулся на спину.

Сверху слышалось хлопанье крыльев. Сизый голубь сел на перильце неподалеку от снайпера, скосил на него глупый глаз. Снайпер швырнул в голубя снегом. Голубь улетел.

Далеко внизу хлопнула дверь, и через некоторое время на дороге показалась фигурка. Снайпер поймал ее в окуляр.

По тротуару шел управдом.

Поравнявшись с тремя трупами, он остановился, вздохнул и покосился на окна. Мужчина в спортивной куртке по-прежнему лежал на спине, дверцы «Волги» были распахнуты, мотор ее работал.

Управдом склонился над трупом, потом выпрямился и покачал головой.

Снайпер поймал ее в перекрестье, потянул было спуск, но вспомнил о ключе и не выстрелил.

Управдом пошел дальше и в конце дома столкнулся с невысоким стариком с авоськой, бодро выскочившим из-за угла. Старик радостно протянул руку управдому, но тот сказал ему что-то серьезное, кивнул головой на двор.

Старик выпучил глаза. Управдом снова что-то сказал. Старик с ужасом слушал, изредка заглядывая через его плечо во двор.

Снайпер поймал в перекрестье голову старика и нажал спуск.

Пдум!

Потертая ушанка слетела с головы старика, он испуганно присел, но вдруг проворно подхватил ее и бросился бежать.

Пдум!

Пуля прошла над его плечом. Старик исчез за углом. Вслед за ним, оступаясь и оглядываясь, скрылся и управдом.

Снайпер сплюнул, вставил новую обойму.

Двор по-прежнему был пуст. Собака обнюхивала ноги убитого парня.

Внизу передавали новости и слышно было, как девушка что-то со смехом рассказывала своему отцу.

Во двор вошли мальчик и девочка. Снайпер поймал их в оптический прицел. Они шли на каток — ноги их разъезжались, девочка висла на руке мальчика. Он рассказывал ей что-то, она смеялась, трясла вылезшими из-под берета косичками. Пройдя тополиную аллею, они перелезли через бортик и покатили — мальчик уверенно, девочка робко.

Снайпер выцелил мальчика.

Пдум!

Мальчик упал, сел, подтянул под себя ноги. Из рта его потекла кровь. Он качнулся и повалился на бок.

Девочка подъехала к нему.

Пдум!

Она взмахнула руками и упала на лед. Берет слетел с ее головы.

Снайпер нарисовал два последних крестика, поставил число и, расписавшись, захлопнул книгу. Потом разрядил карабин, собрал стреляные гильзы и ссыпал в мешок.

Внизу передавали какую-то музыку.

Снайпер влез в окно, упаковал мешок и книгу в рюкзак, зачехлил карабин, справил малую нужду на груди побуревшей стекловаты и пошел к двери.

Ключ от чердака он передал жене управдома — самого его дома не оказалось.

Во дворе снайпер столкнулся с двумя — они стояли возле убитой пары.

Дверцы «Волги» по-прежнему были открыты, мотор работал, и приемник слабо играл.

— Кошмар... — пробормотал бледный высокий мужчина и доверчиво глянул в глаза подошедшему снайперу. — Что ж это такое? А?! Где же наша хваленая милиция?! Козла зашибает, что ли?!

Снайпер сочувственно кивнул, потоптался и пошел дальше.

Поравнявшись с третьей лавочкой, он быстро наклонился, поднял обойму и сунул в карман.

За боковым домом был магазин. Прямо у входа продавали сосиски. Снайпер встал в очередь, отметив про себя, что стоит за тем самым стариком, по которому промазал.

Через полчаса подошла очередь старика. Он набил сосисками авоську, сунул продавщице три рубля и шесть копеек мелочи. Продавщица бросила медяки в помятую кастрюлю и повернулась к снайперу:

— Сколько вам?

— Килограмм, — пробормотал снайпер и подставил заранее приготовленный рюкзак.

Розовый клубень

В четверг Анна узнала, что беременна, и, придя вечером с работы, не стала готовить ужин, а села за крохотный кухонный столик, положила свои худые руки на новую клеёнку и оцепенело уставилась на них.

Николай вернулся как обычно — в девять.

Анна слушала, как он раздевается в узком, плотно заставленном коридоре. Потом подошла к нему, обхватив руками его жирную от вьёвшейся солярки шею, прижалась, замерла:

— Коля, я не могу больше. Мы должны сделать это.

Николай вздохнул и осторожно коснулся губами её светлых жиденьких волос:

— Всё будет хорошо. Не бойся.

Её руки, словно две бледные змейки, поползли по угловатым плечам мужа:

— Что ты успокаиваешь меня? Ты читал вчерашнюю «Истину»?

— Да, конечно.

— Чего же ты ждешь? Пока за нами придут? Или объявят нас «плюющими против ветра»?

— Да нет, просто думаю.

Анна отвернулась:

— Думаешь... А Он — по-прежнему на подоконнике. И все видят Его.

— Не волнуйся. Сегодня мы это сделаем. Обязательно.

Сумерки слепили город в неровную, пестрящую огнями плоскость, подпирающую полоску вечернего неба. Сжатое городом и облупившейся рамой окна, небо быстро темнело, наливаясь сырою мглой. Чем темнее оно становилось, тем резче и отчетливей влипал Его профиль в хмурую плоскость города.

Николай давно заметил это свойство Его шишковатой, бледно-розовой плоти — светлеть на фоне сгущающейся тьмы.

Двенадцать лет назад, когда из чёрной почвы, сжатой серебряным, похожим на огромную рюмку горшком, пробился крохотный розоватый клубень, Николай удивился тому, как быстро он посветлел с наступлением сумерек.

В тот вечер семья праздновала День Первых Выходов, гости не помещались за столом, и пришлось придвинуть комод. Николай помнил, как, погасив свет, слушали Гимн, как покойный отец говорил Главный Тост, как пили вино и по очереди вытряхивали капли из рюмок на черную, жирно удобренную землю.

— Расти на радость нам, на смерть врагам! — Отец опрокинул свою рюмку третьим, вслед за двумя толстыми представителями УСА (Управления Селекционной Агитации) и, быстро наклонившись, поцеловал клубень...

Через три года Он вырос на тридцать сантиметров, и в узловатом, словно вытянутая картофелина, теле Николай впервые различил осанку Вождя. Утром он сказал об этом матери. Она засмеялась, повалила Николая на кровать:

— Глупенький! Мы это и раньше заметили.

И таинственно добавила:

— Скоро и не то увидишь!

И действительно, не прошло и года, как верхняя часть бесформенного на первый взгляд клубня, округлилась, низ расширился, а с боков вылезли два покатых выступа.

Тогда отец снова собрал гостей, надрезал себе правую руку, помазал кровью макушку клубня и провозгласил День Формирования.

Через два года клубень вырос ещё на десять сантиметров, розовая голова ещё больше округлилась, обозначилась толстая шея, плечи раздались вширь, а на шишковатой талии вспух живот.

— Это чудо селекции, сынок! — восхищённо говорил отец, теребя рано поседевшую бородку. — Такое мог придумать только наш народ-чудотворец! Ты только представь — живой Отец Великой Страны! На подоконнике каждой семьи, в каждом доме, в каждом уголке нашего бескрайнего государства!

Вскоре из круглой головы вылез мясистый нос, затем двумя припухлостями обозначились брови, подбородок выдвинулся вперёд, с боков показались уши. Тело Его, по пояс ушедшее в чернозем, расширилось и окрепло. Случайные рытвины и бородавки постепенно исчезли, шишковатости сгладились.

Ещё через год на розовом лице появились губы, брови величественно нахмурились, сдавили переносицу, лоб округлился, над ним вспух уступ короткого чуба. Шею стянул тугой воротничок кителя, живот прочнее укоренился в земле.

Николай уже оканчивал школу, когда на щеках Вождя проступили ямочки, обозначились ушные раковины, а на плотно сидящем кителе обозначились легкие складки.

Через два года умер отец.

А ещё через год праздновали День Прозрения — подушки пухлых век раздвинули два темных шарика. Вести праздник пришлось Николаю. Он напудрил свое лицо и спел Песню собравшимся гостям. Мать вылила в горшок с Вождём стакан заранее накопленной семейной слюны. С этого дня Его кормили только слюной. Каждый двенадцатый день Николай отдавал Ему свою сперму.

Когда на кителе проступили кирпичики орденских планок, а из правого кармана вылез кончик ручки — настал День Завершения Роста. Его праздновали уже без матери.

Вскоре Николай женился на Анне и пошёл работать на завод.

Анна с первых дней стала заботливо ухаживать за Ним — каждое утро стирала пыль, поливала слюной, рыхлила чернозём и до блеска начищала серебряный горшок.

Так длилось почти два года.

Но двенадцатым июньским утром разнеслась по Стране страшная весть — Великий Вождь скончался.

Две недели никто не работал — все оцепенело сидели по домам. Через две недели, похоронив усопшего, новый Вождь торжественно принял Руль. В отличие от прежнего новый был высоким и худым. Он произносил речи, писал обращения и воззвания к народу. Но в них ни слова не упоминалось о прежнем Вожде,

продержавшем Руля 47 лет. Это пугало людей. Некоторые сходили с ума, некоторые, обняв горшки с клубнями, выбрасывались из окон.

Через месяц новый Вождь выступил с обращением к народу, где упомянул «бывшего у Руля, но выбывшего по причине необходимых, но достаточных причин».

Как ни пытались Николай с Анной понять скрытый смысл этого высказывания — он ускользал от них. Народ понял это двояко и немедленно поплатился: убравшие клубни с подоконников были тут же арестованы, а оставившие — предупреждены. Николая с Анной почему-то забыли — им не пришла красная карточка предупреждения с изображением человека, плюющего против ветра. Но это угнетало супругов, а не радовало.

Так в неведении и напряжении миновало полтора месяца. Соседей продолжали арестовывать и предупреждать. Вскоре вышел указ о запрещении самоубийств. Самоубийства прекратились...

Николай не заметил, как сзади подошла Анна. Руки ее коснулись его плеч:

— Ты боишься, Коля?

Николай обернулся:

— Чего нам бояться? Мы имеем право. Мы же честные люди.

— Мы честные люди, Коля. Будем начинать?

Николай кивнул. Анна погасила свет.

Николай взял нож, нащупал талию клубня и, сдерживая дрожь жилистых рук, полоснул по ней. Тело Его оказалось тверже картофеля. Клубень слабо потрескивал под ножом. Когда Николай срезал Его, Анна подхватила, бережно перенесла в темноте, словно ребёнка, на стол. Николай достал восьмилитровую стеклянную банку с широкой горловиной. Анна зажгла плиту, набрала ведро воды, поставила греться.

В темноте они сидели, озаряемые слабым газовым пламенем, уставившись на лежащего. И Николаю и Анне казалось, что Он шевелится. Когда вода закипела, Анна остудила её на балконе, отлила в банку, добавила соли, уксуса, лаврового листа и гвоздики. Потом осторожно опустила Его в банку. Потеснив исходящую паром воду, Он закачался, словно желая вылезти из банки. Но Николай металлической крышкой прижал его макушку, схватил машинку, стал быстро и сноровисто закатывать банку.

Когда все было закончено, супруги подняли банку и осторожно водрузили на подоконник — на то же самое место. Анна осторожно обтёрла тёплую банку полотенцем. Николай, чуть помедлив, включил свет. Банка стояла, поблескивая стеклянными боками. А Он еле заметно покачивался в воде, окруженный редкими лавровыми листьями.

— Красиво... — произнесла Анна после долгой паузы.

— Да... — вздохнул Николай.

Он обнял жену и осторожно положил ей руку на живот. Анна улыбнулась и накрыла его руку своими бледными руками.

На следующее утро, встав, как обычно, на полчаса раньше мужа, Анна прошла на кухню, включила плиту и поставила греться чайник. После этого полагалось полить Его собранной за день слюной. Сонно почесываясь, Анна автоматически взяла слюнный стакан, стоящий на этажерке, и замерла: стакан был пуст. Анна перевела взгляд на подоконник, увидела банку с клубнем и облегчённо вздохнула, вспомнив вчерашнюю операцию. Подошла, положила руки на банку. Глянула в окно. Город просыпался, зажигались окна. Но в городе что-то изменилось. И изменилось серьёзно. Анна протерла глаза, присматриваясь: на подоконниках стояли не привычные с детства серебряные и золотые горшки, а... стеклянные банки с розовыми клубнями.

Сергей Андреевич

Соколов подбросил в костер две сухие еловые ветки, огонь мгновенно охватил их, потянулся вверх, порывистыми языками стал лизать днище прокопченного, висящего над костром ведра.

Сергей Андреевич посмотрел на корчащиеся в голубоватом пламени хвоинки, потом перевел взгляд на лица замороженных костром ребят:

— Роскошный костер, правда?

Соколов качнул головой:

— Да...

Лебедева зябко передернула худенькими плечами:

— Я, Сергей Андреевич, сто лет в лесу не была. С восьмого класса.

— Почему? — Он снял очки и, близоруко щурясь, стал протирать их носовым платком.

— Да как-то времени не было, — проговорила Лебедева.

— Что ж ты с нами на Истру не поехала тогда? — насмешливо спросил ее Савченко.

— Не могла.

— Скажи — лень было. Вот и все.

— Вовсе и не лень. Я болела.

— Ничего ты не болела.

— Болела.

Сергей Андреевич примирительно поднял свою узкую руку с тонкими сухощавыми пальцами:

— Ну, хватит, Леша, оставь Лену в покое... Вы лучше присмотритесь, какая красотища кругом. Прислушайтесь.

Ребята посмотрели вокруг.

Порывистый огонь костра высвечивал темные силуэты кустов и молодых березок. Поодаль неподвижной стеной темнел высокий смешанный лес, над которым в яркой звездной россыпи висела большая луна.

Стояла глубокая ночная тишина, нарушаемая потрескиванием костра.

Пахло рекой, прелью и горелой хвоей.

— Здорово... — протянул, привставая, кудрявый и широкоплечий Елисеев, — прямо как в «ДерсуУзала».

Сергей Андреевич улыбнулся, отчего вокруг моложавых, скрытых толстыми стеклами очков глаз собрались мелкие морщинки:

— Да, ребята, лес — это удивительное явление природы. Восьмое чудо света, как Мамин-Сибиряк сказал. Лес никогда не может надоесть, никогда не наскучит. А сколько богатств в лесу! Кислород, древесина, целлюлоза. А ягоды, а грибы. Действительно — кладовая. Человеку без леса очень трудно. Невозможно жить без такой красоты...

Он замолчал, глядя в неподвижную стену леса.

Ребята смотрели туда же.

— Лес-то — это, Сергей Андреевич, конечно, хорошо, — улыбаясь, пробормотал Елисеев. — Но техника все-таки лучше.

Он похлопал висящий у него на плече портативный магнитофон:

— Без техники сейчас шагу не ступишь.

Сергей Андреевич повернулся к нему, внимательно посмотрел:

— Техника... Ну, что ж, Витя, техника, безусловно, дала человеку очень много. Но мне кажется, главное, чтобы она не заслонила самого человека, не вытеснила его на задний план. Лес этого сделать никогда не сможет.

Ребята посмотрели на Елисеева.

Оттопырив нижнюю губу, он пожал плечами:

— Да нет, я ничего... Просто...

— Просто помешался ты на своей поп-музыке, вот и все! — перебила его Лебедева. — Без ящичка этого шага ступить не можешь.

— Ну и что, плохо, что ли? — Он исподлобья посмотрел на нее.

— Да не плохо, а вредно! — засмеялась она. — Оглохнешь — никто в институт не примет!

Ребята дружно засмеялись.

Сергей Андреевич улыбнулся:

— Ну, Лебедева, тебе палец в рот не клади.

— А что ж он, Сергей Андреевич, носится, как с писаной торбой...

— А тебе какое дело? — буркнул Елисеев. — Ты тоже без своей консерватории прожить не можешь...

— Так это ж консерватория, чудак! Бах, Гайдн, Моцарт! А у тебя какие-то лохматые завывают.

— Сама ты лохматая.

Сергей Андреевич мягко взял Елисеева за плечо:

— Ну-ну, Витя, хватит. Ты ведь собираешься в МАИ идти. А летчикам нужна выдержка.

— А я не летчиком буду, а конструктором, — пробурчал раскрасневшийся Елисеев.

— Тем более. Вот что, друзья. Давайте-ка, пользуясь такой ясной погодой, вспомним астрономию.

Сергей Андреевич встал, отошел немного поодаль и, сунув руки в карманы своей легкой куртки, посмотрел в небо.

Оно было темно-фиолетовым, звезды светились необычайно ярко и казались очень близкими. Край ослепительно белой луны был слегка срезан.

— Лучше и наглядней любой карты, — тихо проговорил Сергей Андреевич и быстрым лаконичным движением поправил очки. — Тааак... Что это за вертикальное созвездие вон там?

Он вытянул вверх руку:

— Ну, кто смелый? Олег?

— Волосы Вероники? — неуверенно пробормотал Зайцев.

Сергей Андреевич отрицательно покачал головой:

— Оно правее и выше. Вон оно, под Гончими Псами... Витя?

— Кассиопея! — громко проговорил Елисеев, сунув руки в карманы джинсов и запрокидывая голову. — Точно, Кассиопея.

Стоящий рядом Соколов усмехнулся.

— Два с минусом, — проговорил Сергей Андреевич и быстро показал. — Вон твоя Кассиопея, возле Цефея.

Лебедева засмеялась.

Елисеев почесал затылок, пожал плечами:

— Но они вообще-то чем-то похожи...

— На тебя! — хихикнула Лебедева и из-за спины Соколова шлепнула Елисеева по затылку.

— Вот ненормальная, — усмехнулся Елисеев.

Сергей Андреевич повернулся к ребятам:

— Неужели никто не знает? Дима?

Савченко молча покачал головой.

— Лена?

Лебедева со вздохом пожала плечами.

— Просто перемешалось после экзаменов все в голове, Сергей Андреевич, — протянул Зайцев.

Елисей усмехнулся, ногой поправил вывалившуюся из костра ветку:

— У кого перемешалось, а у кого наоборот — все вылетело. Как в аэродинамической трубе...

Ребята засмеялись.

— А вот Мишка точно знает, по глазам видно, — покосилась Лебедева на Соколова.

Соколов смущенно посмотрел в костер.

Сергей Андреевич перевел взгляд на его узкое спокойное лицо:

— Знаешь, Миша?

— Знаю, Сергей Андреевич. Это созвездие Змеи.

— Тааак, — утвердительно качнул головой учитель. — Молодец. А над Змеей что?

— Северная Корона, — сдержанно проговорил Соколов в полной тишине.

— Правильно. Северная Корона. В ней звезда первой величины. А вот слева что за созвездие?

— Геркулес.

— А справа?

— Волопас.

Сергей Андреевич улыбнулся:

— Пять с плюсом.

Елисей покачал головой:

— Ну, Мишка, ты даешь. Прямо как Джордано Бруно.

Соколов смотрел в небо, теребя край куртки.

Закипевшая в ведре вода побежала через край, с шипением полилась на костер.

— Ух ты, прозевали! — засуетился Елисей, хватаясь за один из концов поперечной палки, на которой висело ведро. — Олег, снимаем быстро!

Зайцев взялся за другой конец.

Вдвоем они сняли ведро с огня и аккуратно поставили на усыпанную золой траву.

Сергей Андреевич подошел, наклонился:

— Так. Закипела. Ну, давайте чай заварим.

Ребята стали высыпать чай из заранее приготовленных пачек в кипяток.

— А может, и сгущенку туда сразу, а? — вопросительно посмотрела Лебедева.

— Что ж, идея хорошая, — кивнул головой учитель.

Елисеев достал две банки из рюкзака и принялся открывать их. Лебедева тем временем мешала в ведре свежееобструганной палкой. Быстро открыв банки, Елисеев опрокинул их над ведром. Двумя белыми тягучими полосами молоко потянулось вниз...

Вскоре ребята и учитель с удовольствием пили сладкий ароматный чай, прихлебывая его из кружек.

Влажный ночной ветерок качнул пламя угасающего костра, принес запах реки.

Слабеющие язычки плясали над янтарной грудой углей, колеблясь, пропадая и появляясь вновь.

— Самый раз — картошку положить, — предложил Зайцев, прихлебывая чай.

— Точно, — согласился Елисеев и палкой стал разгребать угли, щурясь от жара.

Сергей Андреевич допил свой чай и поставил кружку на пенек:

— Лена, а ты, кажется, в текстильный собираешься?

Кружка Лебедевой замерла возле ее губ.

Лена посмотрела на учителя, потом опустила кружку, перевела взгляд на костер:

— Я, Сергей Андреевич... я...

Она набрала побольше воздуха и твердо произнесла:

— Я решила пойти на ткацкую фабрику.

Ребята молча посмотрели на нее.

Раскапывающий угли Елисеев удивленно хмыкнул:

— Ну, ты даешь! Отличница — и к станку. Шпульки мотать...

— А это не твое дело! — перебила его Лебедева. — Да, я иду на фабрику простой ткачихой. Чтобы по-настоящему почувствовать производство. А цену своим пятеркам я знаю.

Елисеев пожал плечами:

— Но тогда можно было пойти на заочный или на вечерний, а самой работать...

— А мне кажется, что лучше просто отработать год, а потом поступить на дневной. Тогда мне и учиться легче будет, и жизнь побольше узнаю. У нас в семье все женщины — потомственные ткачихи. И бабушка, и мама, и сестра.

— Правильно, Лен, — кивнул головой Зайцев. — Мне мой дядя рассказывал про молодых инженеров. Пять лет отучатся, а предприятия не знают...

Сергей Андреевич понимающе посмотрел Лебедевой в глаза:

— Молодец. В институте ты будешь учиться еще лучше. А год на фабрике — это очень полезно. Я тоже в свое время, прежде чем в МГУ поступать, год проработал простым лаборантом в обсерватории. Зато потом на практических занятиях ориентировался лучше других.

Елисеев почесал затылок:

— Так, может, и мне сначала лаборантом в аэродинамической лаборатории поработать?

Сидящий рядом Зайцев хлопнул его по плечу:

— Точно, Витек. Ты в трубе вместо самолета стоять будешь.

Ребята засмеялись.

— Вот тогда из него всю дурь магнитофонную повывудет! — громче всех засмеялась Лебедева, вызвав новый взрыв хохота.

Елисеев замахал руками:

— Ну хватит надрываться! Что вы, как ненормальные... давайте кладите картошку, а то угли остынут...

Ребята стали доставать картошку из рюкзаков и бросать в угли.

Елисеев закапывал ее, ловко орудуя палкой.

Савченко склонился над пустым ведром:

— А что, чай кончился уже?

— Так его и было немного — полведра всего. Все же выкипело...

— Ребят, сходите кто-нибудь за водой! — громко попросила Лебедева. — Мы сейчас новый чаек поставим.

Сергей Андреевич взял ведро:

— Я схожу.

Стоящий рядом Соколов протянул руку:

— Сергей Андреевич, лучше я.

— Нет, нет, — учитель успокаивающе поднял ладонь. — Ноги затекли. Насиделся.

— Тогда можно мне с вами? Все-таки далеко нести...

Учитель улыбнулся:

— Ну пошли.

Они двинулись к лесу.

Невысокая июньская трава мягко шелестела под ногами, ведро в руках Сергея Андреевича тихо позвякивало.

Большие, освещенные луной кусты обступали со всех сторон, заставляя петлять между ними, отводить от лица их влажные ветки.

Сергей Андреевич неторопливо шел впереди, насвистывая что-то тихое и мелодичное.

Когда вошли в лес, стало прохладно, ведро зазвенело громче.

Сергей Андреевич остановился, кивнул головой наверх:

— Смотри, Миша.

Соколов поднял голову.

Вверху сквозь слабо шевелящуюся листву мутно-белыми полосами пробивался лунный свет, а сама луна посверкивала в макушке высокой ели. Полосы молочного света косо лежали на стволах, серебрили кору и листья.

— Прелесть какая, — прошептал учитель, поправляя очки, в толстых линзах которых призрачно играла луна. — Давно такого не видел. А ты?

— Я тоже, — торопливо пробормотал Соколов и добавил: — Луна какая яркая...

— Да. Недавно полнолуние было. Сейчас ее в рефрактор как на ладони видно...

Сергей Андреевич молча любовался лесом.

Через некоторое время Соколов спросил:

— Сергей Андреевич, а наш класс будет каждый год собираться?

— Конечно. А что, уже соскучился?

— Да нет... — замялся Соколов. — Просто... я вот...

— Что? — Учитель повернулся к нему.

— Ну я...

Он помолчал и вдруг быстро заговорил, теребя ветку орешника:

— Просто... Вы для меня столько сделали, Сергей Андреевич... и вот кружок, и астрономию я полюбил поэтому... А сейчас — выпуск и все. Нет, я понимаю, конечно, мы должны быть самостоятельными, но все-таки... я...

Он замер и быстро проговорил начавшим дрожать голосом:

— Спасибо вам за все, Сергей Андреевич. Я... я... никогда в жизни не забуду то, что вы для меня сделали. Никогда! И вы... вы... вы великий человек.

Он опустил голову.

Губы его дрожали, пальцы судорожно комкали влажные листья.

Сергей Андреевич нерешительно взял его за плечо:

— Ну что ты, что ты, Миша...

Минуту они простояли молча.

Потом учитель заговорил — тихо и мягко:

— Великих людей, Миша, очень мало. Я же не великий человек, а простой учитель средней школы. Если я тебе действительно в чем-то помог — я очень доволен. Спасибо тебе за теплые слова. Парень ты способный, и, мне кажется, из тебя должен получиться хороший ученый. А вот расстраиваться, по-моему, ни к чему. Впереди новая жизнь, новые люди, новые книги. Так что повода для хандры я не вижу.

Он потрепал Соколова по плечу:

— Все будет хорошо. Класс ваш дружный. Каждый год встречаться будем. А ко мне ты в любое время заходи. Всегда буду рад тебе.

Соколов радостно поднял голову:

— Правда?

— Правда, правда, — засмеялся Сергей Андреевич и слегка подтолкнул его. — Ну, пошли, а то ребята чаю не дождутся.

Они двинулись через призрачно освещенный лес.

Ведро снова стало поскрипывать, сучья захрустели под ногами.

Сергей Андреевич шел первым, осторожно придерживая и отводя гибкие ветки кустов.

Лес расступился, кончился резким обрывом с неровными краями, поросшими мелким кустарником.

Внизу блестела узкая полоска реки, сдавленная зарослями буйно разросшегося камыша.

За рекой долго тянулось мелколесье, и лишь вдалеке поднимался темный массив соснового бора.

Сергей Андреевич постоял на краю обрыва, молча разглядывая открывшийся вид, потом шагнул вниз и молодецкато сбежал к реке по крутому песчаному спуску.

Соколов спустился следом.

Возле реки песок был плотным и мокрым.

Сергей Андреевич ступил на лежащий в воде пень, зачерпнул ведром:

— Вот так...

Слева из густых камышей вылетел бекас и, посвистывая, полетел прочь.

— Красота какая, — проговорил учитель, опуская ведро на песок. — Вот что значит — природа, Миша...

Он помолчал, потом, сунув руки в карманы куртки, продолжал:

— Как все гармонично здесь. Продуманно. Непроизвольно. Вот у кого надо учиться — у природы. Я, признаться, если раз в месяц сюда не съезжу — работать не могу...

Он посмотрел вдаль.

Сосновый бор тянулся до самого горизонта, растворяясь в розовой дымке, подсвечивающей на востоке ночное небо.

Соколов тихо проговорил:

— А мне, Сергей Андреевич, это место тоже очень нравится. Я сюда обязательно приеду.

— Приезжай, — кивнул учитель. — Здесь как бы силу набираешь. Чистоту душевную. Как будто из заповедного колодца живую воду пьешь. И после воды этой, Миша, душа чище становится. Вся мелочь, дрянь, суета — в этот песок уходит...

Он поднял ведро и пошел вверх по осыпающемуся песку.

Наверху Соколов протянул руку к ведру:

— Сергей Андреевич, можно, я понесу?

— Неси, — улыбнулся учитель, передал ему ведро и добавил: — Иди, я попозже подойду. Воздухом лесным подышать хочется...

Соколов подхватил тяжелое ведро и двинулся через лес.

Сергей Андреевич стоял над обрывом, скрестив руки на груди и глядя перед собой.

Пройдя десятка два шагов, Соколов оглянулся.

Неподвижная фигура учителя четко вырисовывалась между стволами.

Соколов шагнул в сторону и встал за молоденькую елку, поставил ведро рядом с собой.

Учитель постоял минут пять, потом вошел в лес, забирая немного вбок.

Пройдя меж двух близко растущих берез, он остановился, расстегнул ремень, спустил брюки и присел на корточки.

Широкая полоса лунного света падала на него, освещая спину, голову, скрещенные на коленях руки.

Послышался слабый, прерывистый звук выпускаемых газов, Сергей Андреевич склонил голову, тихо постанывая, и снова до слуха Соколова долетел такой же звук, — более громкий, но менее продолжительный.

Соколов смотрел из-за елки, растирая пальцами молодую хвою.

Сзади протяжно закричала какая-то птица.

Через некоторое время Сергей Андреевич приподнялся, протянув руку, сорвал несколько листьев с орешника, подтерся, подтянул штаны, застегнул и, посвистывая, двинулся в ту сторону, где мелькал между стволами огонек костра.

Он шел уверенно и быстро, треща валежником, поблескивая очками.

Вскоре его худощавая фигура пропала в темноте леса, а немного погодя пропал и звук легкого посвистывания.

Постояв в темноте и прислушиваясь, Соколов поднял ведро и двинулся вперед. Перешагивая поваленное дерево, он неосторожно качнул ведром — холодная вода плеснула на ботинок.

Перехватив ведро в другую руку, он обошел елку и направился к двум близко растущим березам. Лунный свет скользил по их стволам, заставляя бересту светиться на фоне темного ельника.

Соколов прошел между березами и остановился. Перед ним лежала небольшая, залитая луной поляна. Невысокая трава искрилась росой, листья орешника казались серебристо-серыми.

Над поляной стоял еле слышный запах свежего кала.

Соколов оглянулся по сторонам.

Кругом неподвижно маячили темные силуэты деревьев. Он посмотрел перед собой, сделал пару шагов и, опустив ведро, присел на корточки.

Небольшая кучка кала лежала в траве, маслянисто поблескивая. Соколов приблизил к ней свое лицо. От кала сильно пахло. Он взял одну из слипшихся колбасок. Она была теплой и мягкой. Он поцеловал ее и стал быстро есть, жадно откусывая, мажа губы и пальцы.

Снова где-то далеко закричала ночная птица.

Соколов взял две оставшиеся колбаски и, попеременно откусывая то от одной, то от другой, быстро съел.

В лесу стояла тишина.

Подобрав мягкие крошки и тщательно вытерев руки о траву, он наклонил ведро и стал жадно пить. Черная бездонная вода качнулась возле его лица, вместе с ней качнулась луна и перевернутые созвездия.

Соколов жадно пил, обняв холодное ведро потными ладонями и наблюдая, как дробится, распадается на блики вертикальная палочка созвездия Змеи.